Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

Anton Haen de

Antonii De Haen Consilarii Avlici, Ac Medicinae Practicae, In Alma Vniversitate Vindobonensi, Professoris Primarii, Ratio Medendi In Nosocomio Practico

Pars Altera

Editio Altera, Vindobonae: Typis Joan. Thomæ Trattner, MDCLX

https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859

Band (Druck) Freier Zugang

PUBLIC DOMAIN

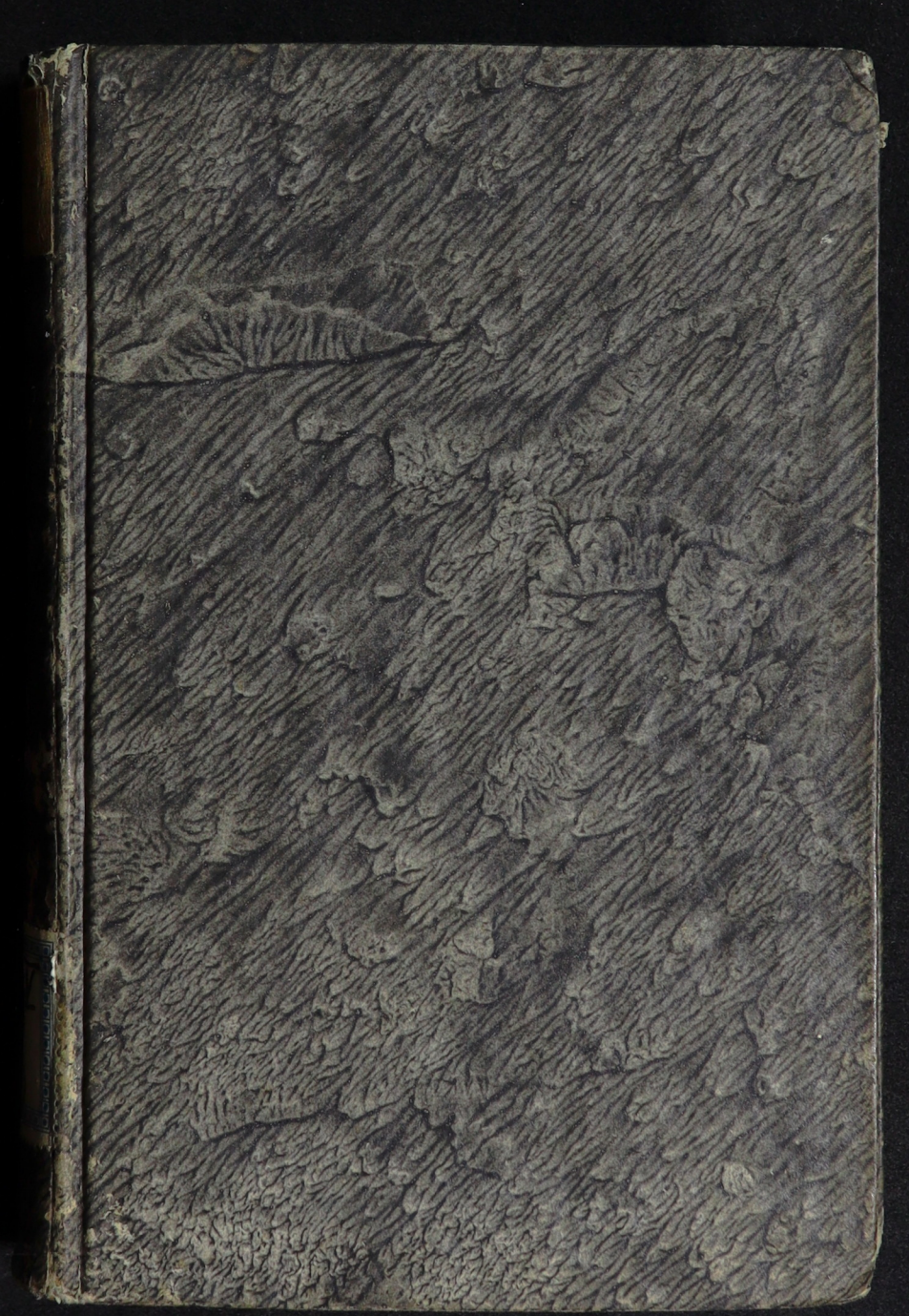

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0001
DFG

H. St. V
115
(1-3)

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0002
DFG

MECKLENB.
LANDES-
BIBLIOTHEK
SCHWERIN

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1776343859/phys_0003
DFG

De Haens Heilmethode war mehr em-
pyrisch als methodisch. Es schien ihm an
scharfer Beurtheilungskraft zu fehlen.
Antiphlogistica Aderlassen u. China
waren seine Fiebermittel. Von sich zu
sehr eingenommen, benutzte er die weisen
Erinnerungen neuerer Schriftsteller
nicht. Hippocrates und Boerhaave waren
seine Orakel, deren Sinn er nicht einmal
recht verstand. Er war ein blutdürstiger
Botal, der überall, selbst in der Pest
Entzündung fand. Deswegen ist er kein
Muster einer guten Behandlungsart.

W Sachse.

ANTONII DE HAEN

CONSILIARII AVL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII

PARS ALTERA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO,

QVOD IN GRATIAM, ET EMOLVMENTVM MEDICINAE STVDIOSORVM,

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AVGVSTISSIMA ROMANORVM IMPERATRIX,

HVNGARIÆ, BOHEMIÆ, etc. REGINA APOST.

EDITIO ALTERA

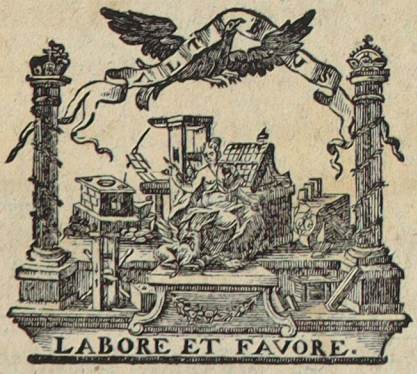

VINDOBONAE,

Typis Joan. Thomæ Trattner, Cæs. Reg. Apostolicæque Majest. Aulæ Typographi & Bibliopolæ MDCLX.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker

https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0005

DFG

MECKLENB.
LANDES-
BIBLIOTHEK
SCHWERIN

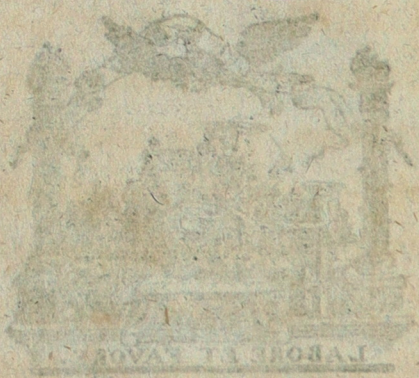

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1776343859/phys_0006
DFG

AVGVSTISSIMAE ROMANORVM
IMPERATRICI,
HVNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE,
CROATIAE, SCLAVONIAE, etc. etc.
REGINAE,
ARCHIDVCI AVSTRIAE, etc. etc.
MARIAE THERESIAE,
DOMINAE
SVAE CLEMENTISSIMAE,
ANTONIVS DE HAEN.

Quod vultu adeo gratioso, quod benigna adeo manu, primum meorum in Nosocomio laborum specimen accipere dig-

gnata es, id animum addit, ut novum hoc annuæ Lucubrationis pensum ad pedes MAJESTATIS TVÆ *deponere sustineam. Eoque id facio audentius, quod ea me spes alat fore, ut & hocce, haud minus priore, acceptum futurum sit; cum & materie gravius, & mole prodeat auctius, cumque præterea quæ addidicerimus nova, quæ vetera*

ra dedidicerimus multa, contineat. Quod ubi acceptum intellexero, novo ardore, ad novos, ad majores me labores accingam, ejus perpetuo memor, quod DEO, *ac* MAJESTATI TVÆ, *vitam, induſtriam, & ſomnia debeam; debeamque porro ultroneus. Quantum enim Divina tolerant cum Humanis comparari, eam nos, Subjecti* TVI, *ſimi-*

litudinem cum DIVINO CVLTV *percipimus* TVAM *gerere ſervitutem, ut, cum* EO *nihil prius, nihil gratius, habeamus, ita &* HAC *iucundius nihil, nihil antiquius.*

Dabam 21. Januarii 1760.

ELENCHUS CAPITVM

CAP. I.

De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ. ac Boerhavianæ, præstantia. pag. 1

CAP. II.

De generatione puris. pag. 7

CAP. III.

De Variolis. pag. 39

CAP. IV.

De Herniis varia. pag. 53

CAP. V.

Nonnulla de Tympanitite & Ileo morbo pag. 60

CAP VI.

De nonnullis infortuniis nostris. pag. 81

CA-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0011
DFG

CAP. VII.

De Polypo. pag 101

CAP. VIII.

De singulari modo Respirationis, ac motus cordis. pag. 108

CAP. IX.

Quædam de pulmone innantante, aut subsidente in aqua. pag. 121

CAP. X.

De supputando calore corporis humani. pag. 124

CAP. XI.

De Vario tumorum genere. pag. 148

CAP. XII.

De mira variorum Medicamentorum efficacia. pag. 159

CAP. XIII.

De machina Electrica. pag 178

CA-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0012
DFG

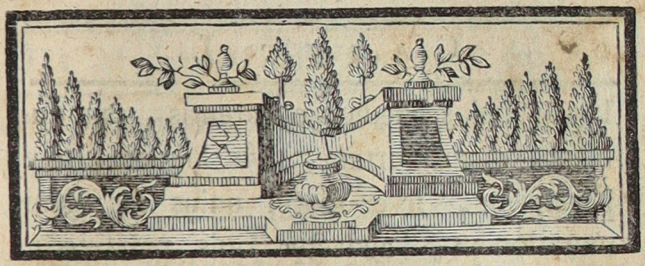

CAPUT I.

De Methodi *Hippocraticæ*, *Sydenhamianae*, ac *Boerhaavianae* præstantia.

AD hanc Thesin probandam unice dicam ea, quæ in prima *Ratione medendi*, Cap. 1. 2. 3. 4. 5. adtulerim- ultimo nunc elapso anno academico invictis confirmata exemplis esse; neque ullo argumento hucusque constitisse, quod *Hippocratica* doctrina aut fefellerit quemquam, aut in errorem duxerit. Adplicatione enim Regu-

larum hujus Medicinæ Parentis, tam dubiam, quam certam, sive salutem, sive perniciem, sive morbi unius in alium mutationem, audacter quis prædixerit. Morborum quoque seu Curatione, seu levamine, additis ad *Hippocratica* iis, quæ serior Aetas, ad sublevandas Humanas calamitates, sapienter excogitavit, frequentissime, summo nobis opitulante DEO, abundeque, lætati fuimus.

Quin etiam hanc ipsam *Hippocraticæ* Doctrinæ præstantiam variis exploraturi modis, de industria homines ejusmodi nobis in morbis acutis comparavimus, qui aut sine ullo, aut cum præpostero, auxilio, jam 6. 8. 10. 12. morbi diem numerarent. Manuducente autem *Hippocrate* Regulas Diagnosticas, Prognosticas, Therapeuticas, hic æque certas invenimus, æque veras deprehendimus, effectu æque confirmatas contemplati sumus, quam

quam si iisdemmet morborum principiis admoti fuissemus.

Tandem in pertractandis malignis, quos vocant, morbis, *Hippocratem*, *Sydenhamum*, *Boerhaavium*, ejusque *Illustrissimum Commentatorem*, Duces in Arte sequuti, confirmata læti conspeximus, quæ super iisdem, superiore anno, in *Ratione Medendi* animadversa, gestaque fuerant. Imo ex iisdem principiis ultra progredi ausi fuimus. Acutas quippe & putridas febres cernere licuit, quas a principio comitarentur, inque progressu non relinquerent, sive haut sedandi Vomitus, sive Dysenteria pertinax, sive uterque simul junctus affectus. Quæ equidem aliis in locis Purgantia, & Emetica, nedum sedassent, at irritassent potius: ita ut hæ febres occiderent complures. Hos autem, favente DEO, sic brevi percuravimus, ut si magnum pulsum valida febris concomitabatur, vena tunderetur; impetus na-

turæ ferocior opio compeſceretur; tum ſequenti methodo ſubtile acre involveretur, nudaque, villoſa dicta, Ventriculi ac Inteſtinorum membrana inveſtiretur, munireturque; nempe oleo lini, cum tantillo opii hauſto; enematibus meri olei lini tepide injectis; decoctis largis totius Althææ, Malvæ, Parietariæ, Mercurialis, citra ſal, citra mel, exhibitis; tum denique emolientibus ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, ventri univerſo, Epigaſtrioque, admotis. Horum nimirum ope compeſcebantur ſymptomata, & vel febris ſponte miteſcebat, vel facilem ſui curam admittebat.

Igitur cari mei Auditores ea occaſione mecum animadverterunt 1mo Emetica tunc pulcerrimas edere curas, quando putrida bilis, ſuis ſignis conſpicua, hos tumultus crearet: expellere namque illa tum ſurſum, tum etiam paſſim deorſum, morbi cauſam; datisque deinde mox parego-

ricis,

ricis, reliquum morbum & tranquillius tolerari, & curari facilius: eandemque ob causam & purgantia auxiliari.

Didicere 2do. eadem ipsissima haud raro dari in morbis symptomata, cum stimulus vix perceptibilis, vix definiendus, (cujusmodi v. g. venenum varioloſum est) in ventriculo hærens, assidua irritatione evacuationes producat, hærentis non modo in Ventriculo, & Intestinis, materiæ, sed etiam copiosi illius, qui internos horum Viscerum parietes inungant, defendatque, Muci, & appellentium in ea aliunde humorum: in variolis solere hoc virus cum earum eruptione Ventriculum deferere, in morbis vero malignis aliis sæpius perennare.

Perperam proinde materiæ morbosæ copiam ab excretorum copia quis concluserit. Nunquid enim oculo inerant copiosi illi humores, quos rivi instar, illapso sabulo, effluere cernas? An dentienti

infanti fluvius humorum in ore præsto fuerit, quos, dente irritante gingivas, cernere datur? Ubique sane a vicinia, imo toto de corpore, humores affluunt, ad acre, ad peregrinum quodque, ad quidvis insolitum, alicubi stimulans, abigendum; ita ut hac sola de causa possit integrum corpus liquidis exhauriri suis: hanc qui noverit irritationem sedare, aut solida, nervosque, ita disponere, ut affici nequeant, is aut integrum morbum, aut stimuli sustulit effectum. Ergo opium irritabilitatem demit nervis; nudatos nervos oleosa obliniunt, acria inviscant. Qui vero emeticis hic, aut purgantibus, malum satagit oppugnare, is auget nervorum irritamenta, ac nudam tunicam villosam acriter, & crudeliter, vellicando, eo forsan totius corporis liquida advocat, viresque exhaurit vitales. Unde evidenter nobis hac occasione ratio constabat, quæ ingentem *Sydenhamum* docuisset, quibus-

busdam *Choleram morbum* provocato vomitu curari, aliis in dubiam mortem inferri: ejusdem igitur natura morbi variam haud raro curam requiri. Quæ vero alia circa *Malignos morbos* obſervavimus, in ſequentibus ſparſim reperientur.

CAPVT II.

De Generatione puris.

Prioris Diſſertationis Cap. 7. varia obſervata enarravi, quibus evidenter evictum, quod pus quidem multis in morbis in abſceſſu, ſeu vomica dicta, locetur, coacervetur, diverſisque exeat de Corporis plagis: multoties vero purulenta materies copioſe, diuque, de Corpore exeat, quamvis nullis ullibi receptaculis reconderetur. Innueram ibidem me de *puris ortu* quondam nonnihil ediſ-

ferere auſurum, modo plura exactius obſervandi facultatem Noſocomium ſuppeditaret. Quum igitur ſuppeditaverit, fidem datam liberabo.

Conſilium petiturus ad me acceſſit 34. annorum homo, qui in dextro oſſis ſacri latere mollem, fluctuantemque tumorem, jam a quatuor ab illinc menſibus gereret, ex cauſa minus certo determinanda. Dubium enim erat, utrum Diatheſi pulmonum purulentæ, ſe ſputis evacuanti, metaſtaticeque huc delatæ, originem deberet, an vero caſui ab alto, quo, paulo antequam tumor adparuerat, lumbis in terram cecidiſſet. prognoſis utroque funeſta in caſu: ſi enim a poſteriore cauſa; quinque caſus jam docuerant nos, prius acrimonia puris & oſſa, & ligamenta, eroſa fuiſſe, quam materies exitum foras moliretur: ſi autem a priore; corpus nimis cachecticum erat, quam ut ex depoſitione ejusmodi materiæ purulentæ ſa-

lutem

lutem præsagiremus, licet tamen felix extaret, alterve, casus. Alterutra porro causa obtineret, loci indicabatur apertura, parva saltem, ut malum palliaretur, vitaque labens utcumque protraheretur. Aperto tumore, pus crassum exivit, impense flavum, idque per 13. continuos dies.

Sed enim vero, quinto die post aperturam factam, alium nobis tumorem exhibet in supremo dextro Thorace, mollem omnino, plenumque, ut videbatur, pure; quem ipsum, jam ante sex dies natum, celaverat. Quum in sequentem diem apertura decreta esset, disparuerat tumor, & colliquans Diarrhæa, cum sputo tamen purulento pergente, succesferat. Diagnosis jam evidentior, ad Diathesin purulentam potius, quam ad casum ab alto, mali referendam originem esse. Diarrhæam hanc nulla artis molimina compescere integre potuere. Dein die

XI. recrevit tumor, leviterque apertus, pus ſanioſum per quatuor dies fudit: quo toto tempore appetivit, ambulavit per ædes, bonoque animo fuit. Subito tandem voce cepit deficere, adpetitu carere, ſub veſperam laborioſiſſime reſpirare, frigeſcere totus. Marmoreum frigus omnium extremorum 24. horis perſeveravit, ne minimo quidem pulſu, per totum hoc tempus, unquam percipiendo. Adhibitum tamen eo die pluries thermometrum, gradus 97. notavit. De hoc phænomeno deinceps cap. 9. Artus interim, corpusque totum, quamcumque in partem aut vellet, aut rogaretur, apte flexit; bona mente paucis exceptis minutis valuit, & 15. die a prima apertura obiit.

Integumentis Thoracis prudenter ablatis, ſinus eo in loco adparuit, in quo tumor fuerat. Stylus caute immiſſus hinc verſus axillam, illinc ad colli vertebras, iter oſtendit; ſed prudentiſſime quancunque

que in partem agitatus, cavum thoracem ingreſſus non eſt. Thorace prudenter aperto, pulmones inventi ſunt toti ab omni concretione liberrimi, colore liveſcentes: dexter modo, lobo ſuperiore ſuo, cum ea pleuræ regione junctus, in qua deſcriptus mox ſinus penetraverat. Igitur ſinus per eroſam pleuram in ipſam lobi ſuperioris ſubſtantiam abiverat; ſed margines ſinus in pulmone tam arcte, toto ſuo ambitu, cum pleura coiverant, ut aër externus ſinum quidem intrare, in cavum vero thoracis minime penetrare poſſet. Exeſa autem pulmonis ſubſtantia, ſaccum cavum repræſentabat; nullis ſaccis lateralibus, nullis vomicis, tum ibi, tum per reliquos pulmones, reperiundis.

Abſceſſus alius 8. 9. 10. vertebram thoracis, nec nom coſtarum tegebat principia, nihil omnino cum pulmone commnnicans. Pauca in eo contenta materies ver-

vertebras leviter carioſas reddiderat; qualem cariem & vertebra ultima colli, primaque thoracis, contraxerant. Os ſacrum eroſum, carioſum omne; ſtylusque aperturæ ulceris a principio inductus, ultra ſpithamæ longitudinem adſcendit, & ſine ulla reſiſtentia ipſum ſpecum vertebrarum intravit. Porro nulla detegi potuit, hos tres abſceſſus inter, communicatio.

En iterum pus, tum ore excretum, tum ſupremo pulmonis dextri lobo, prodeuns, copioſum, diuturnum; nullo detecto ejus in pulmone domicilio: cujusmodi exempla plura, ſuperiore anno adtuli. Horum omnium occaſione en quæ de puogenia cogitem!

Communis ſententia fert pus prægreſſa ſemper inflamatione generari. Inflammationem namque in abſceſſum verti, dum inflammatus ſanguis in finibus vaſorum ſtagnans, & tamen a tergo pulſus, ſuorum va-

vaſorum extrema ſolvit, inque albam cum iiſdem vertitur pultem. Hanc ob rem & in diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri ſubſtantiæ conſumtionem: id quod multa etiam exempla confirmant.

Attamen neque in caſu enarrato, neque in tot aliis ſuperiore anno communicatis, hæc ita inveniuntur. In multis nulla pregreſſa inflammatio eſt; in non paucis nulla ſubſtantiæ inventa eſt conſumptio. Unde cum vulgaris ſententia partem ſuppurationis duntaxat, non integram, complectitur; alia puris eſt nobis quærenda origo, quæ forte rem totam complectatur. Si igitur in Phthiſi v. g. pulmonali pus copioſum, diuturno tempore, ore excernatur, nec apta poſt mortem, qua genitum, locatumque fuerit, ſedes inveniatur, neceſſe eſt illud ab ipſo ſanguine, immediate ſecretum fuiſſe, cum aliud

aliud nihil, quod cum pulmone communicet, assignari possit.

Attamen nil puri simile sæpe deprehendimus in horum hominum denatorum sanguine, vasis contento. Rubicundus enim plus minus reperitur ille, ac nonnihil coagulatus; an in eo saltem non oporteret quidquam materiæ albæ, flavæque, ac crassioris, reperiri?

Resp. 1mo. Sanguis eorundem hominum, dum aliquando de vena mitteretur, liquor ruber, homogenus, adparebat; qui tamen stagnando extra vasa corporis crustam phlogisticam, eamque densam, formaret. Ergo materies, crustam formatura, in sanguine antea adfuerat, sed minime conspiciunda.

Resp. 2do. In sanguine saniissimi hominis, in quo, ex naturali Diathesi, nulla phlogistica dispositio, minime deteguntur principia crassioris ac flocculentæ membranæ, *Ruischianæ* dictæ, quam inde tamen agitatio

agitatio postmodum & conquassatio educit.

Resp. 3^tio. Sæpenumero etiam in cadaveribus invenienda est materies eadem, quæ pus formare videtur; albida, subflava, compacta, polyposa; quam eandem alii circa mortem generent, alii ad vitalia vasa per annos gerant.

Resp. 4to. Non detegitur mortuorum in cruore materies, quæ tamen paulo ante in eodem præsens esse debuerit, quæque sub mortem extremis vasculorum osculis transsudans, circum viscera omnia, vitalia, naturalia, animalia, crustas densas, lardoque similes, formet. Cujusmodi *Heurnius* toties inveniisse se scribit, nosque in Nosocomio pluries jam demonstratas vidimus, ad totos quantos Pulmones, Pleuram, Diaphragma, Pericardium; ad Hepar, & Intestina; imo in dimidii cranii lethali fissura ad Medullam oblongatam, ad Cerebrum externum, Cerebellumque, & in cerebri Ventriculis anterioribus. Unde

de in omnibus hisce casibus suspicari licebit, hanc materiem vel sanguine valide concusso manifestam fieri; vel quieti, aërique, commisso: sed de his postea latius.

Unde licet in sanguine omnia adpareant homogenea, constat tamen quidquam eidem inesse, quod collectum adpareat esse tenax, albidumve, aut subflavum, quodque puris adpellari materia debeat. Quæ porro materies, ut citò sæpe a sanguine separatur, ita non perraro multis in Phthisicis, mensium annorumque spatio, pedetentim secernitur. Exempla superiore anno enarrata, ipsaque præsens historia, id innuere videntur. Sed en adhuc aliam!

Decima Junii præsentis anni ad me homo accessit, quem principio anni tussis vexaverat immanis, violenta, diuturna; ut firmorum sane laterum, qui eam sustinuerit, esse debeat. Ex quo vero collo tumere cœpit, tussis contigit moderamen: imo vix ultra exauditur, ex quo tumores mag-

magni, iique plures, in Collo, ſuperioreque Thorace, partim natura, partim arte aperti, pus bonum, coctum, copioſum effuderint: ita quidem ut primo menſe hominis veſtes pure madeſcerent, & etiamnum, quarto menſe, pus continuo abundanterque manet; interea dum homo adpareat optima frui ſanitate. Huic pulmone olim ejecta materies nunc externis eliminatur abſceſſibus; poteritque ſic omni diſcrimine homo demum eripi, ut pluribus exemplis, horum ſimilibus, didici.

Furunculi nonnunquam in his, qui a variolis convaleſcunt, conſpiciundi, qui teſte *Mead*, in inſitivis variolis, quam in naturalibus, frequentiores ſunt, non fiunt prægreſſa inflammatione, niſi ſolius tenſæ, a materia, cutis; ſed tumor unica die naſcitur, augetur, & apertus incipit nonnunquam eodem illo die pus fundere.

Quotiesne dantur *Anginenæ*, *Paraſynanchæ*, altero morbi die jam pus exſudantes?

Et *Christophori Benneti*, in *Theat.* ac *Vestib. Tabidorum*, observationes, quotidianis confirmatæ exemplis, quid aliud docent?

Ex quibus cunctis colligimus in sanguine nostro dispositionem dari, qua materia, quæ, postquam collecta fuerit, phlogistica purulenlentave vocatur, a reliquis sanguinis principiis segregetur, viisque variis de corpore expellatur, sine intermedio sacco, in quo alias, postquam a sanguine producta est, moram trahere solet, ante quam expellatur.

Eruditissimus *De Sauvages*, Monspel. Prof. *Libr. de inflam.* ubi circa puris & crustæ inflammatoriæ generationem quædam profert, quæ experimenta mea, super sanguine humano facta, (*Rad. med.* 1756. cap. 6.) admittere me vetant; tamen §. 87. multum inclinat in eam, quam hic trado, explicationem, subjungitque: "*Et „ ce qui produit la coëne, pouroit fort bien „ produire du Pus.*

Cau-

Causas nunc indagare juvat, quæ ejusmodi materiem in sanguine generent: has sane invenimus multiplices.

Prima causa est frigus corpore exæstuante susceptum. Homo egregie sudans, gelidam aquam affatim haurit, aut quo loco eum ventus amoenus recreat, aliquantisper sedet. Impune forte hoc decies tulit. Jamvero illico post horrores experitur, & lassitudines, tum nauseam, vomitum, cephalalgiam, febrim. Missus altero die sanguis deponit crustam, quæ vel singulo in vase æqualis, vel in variis vasis varia sit. Si mox Pleuritis, aut Peripneumonia, se comitem jungit, solvetur forte morbus cocta, purulenta materie, sive ore, sive alvo, sive urinis, excernenda; aut etiam purulentis eliminanda tumoribus.

2do. Plethoricus homo aut motu nimio suum sanguinem rarefacit, aut valida ira, aut pergræcatione. Materies alba, flava, spissa, ejus in sanguine, primo, altero-

tertio die, missō, adparet; itidemque, si morbus critice solvitur, in excretis.

3^tio. Acrimonia Venerea, ut in Teste venereo adparet, Acrimonia Arthritica, Rheumatica, si de locis, in quos desævire solebat, retroagatur in sanguinem, virus quoque Varioloſum, Morbilloſum, Scarlatinum, intra sanguinem susceptum; omnia hæc frequenter materiem talem missō in sanguine exhibent.

4. *Benneti* obſervata docent opiparis in dapibus, in vitæ, otiique mollioris, plena beatitudine, sanguinem obſervari similem, diuturnoque tempore hujusmodi materiem sputorum forma ejici, citra ullas inventas a morte vomicas.

5. Sed & contigit *Benneti* obſervatum locum habere in his, infimæ qui sortis sint, quibus minime liceat adeo lautis, adeo otioſis, esse.

6. Fœminis sanguis passim laxior, & a cruſta formanda alienior, plerumque talem

lem materiem in iisdem gravidis pro cruſta habet, & non raro, ſi hæ fœminæ negligantur, viam ad Phthiſin ſternit.

7. Diatheſis demum naturalis quorundam in ſanguine ſemper hanc materiem exhibet.

Conſtat ergo ſeptuplex hucusque cauſa, ejusmodi in nobis materiæ genitrix. Utinam ſimul conſtaret qua arcana lege dictæ cauſæ hanc materiem producant! In hiſce tenebris aliquid conjectura periclitandum eſt.

1mo. Frigus calente corpore ſuſceptum ſolida arctat, fluida denſat. Nunquid hac arctatione & denſatione hæc materies de reliquis cruoris elementis exprimitur? adunatur?

2. Plethoricus cauſam morbi futuri præparantem invenit in ſuo abundante ſanguine: iraſcatur nunc, peregrinetur, pergræcetur, cauſa excitans ad præparantem adplicata, una cum eadem, poſt horrores intenſiſſimam generat febrim. Rareſactio

sanguinis; vasorumque, nato eo frigore, arctatio; eundem videntur, qui mox descriptus, effectum producere.

3. Acrimoniæ, & contagia varia, mox excitato horrore stringunt vasa, humores autem vehementer rarefaciunt. Nonne hinc effectus iidem, aft longe violentiores? Ita quidem ut in debili Podagrico, in virgine Chlorotica, sanguinem phlogisticum producant. Alio exemplo, in polypis explicandis, hæc confirmare conabor.

4. Mensa opipara hominis saniſſimi, sed otio diffluentis, auget, rarefacitque sanguinem. Hinc sensim in eo id nascitur, quod mox in Plethorico irato contemplabamur. Verum quomodo idem pedetentim nascitur his, quibus tenuis mensa? videtur illis, quæ N° 7. descripta, Diathesis adesse naturalis.

Genus variolarum quoddam huc referam necesse est. *Foreſtus*, *Drelincurtius*, omnesque demum *Practici*, natas veras Variolas

riolas viderunt pluries, citra ulla febris indicia, sive tempore contagii, sive eruptionis sive etiam nonnunquam maturationis. Pluries præterea viderunt Variolas tum expulsas, tum maturas, adeo modica cum febricula, ut nulla eidem tribui inflammatio possit. Attamen genuinum pus, idque sæpe copiosum, hic gignitur. Observaturque idem & in Discretis, & in misto genere, & aliquoties in benignis confluentibus. Porro videtur in ills virus adeo aut parcum, aut debile esse, aut adeo parum illorum corpora ab hoc miasmate irritabilia, ut idem virus blande admodum, lenteque, plogisticam materiem cogat, adunetque, in sanguine. Ita ut homo sola variolarum eruptione se iisdem laborare cognoscat. Primo sanguinis tenuior portio stigmata pro more facit, serum accedens cum sanguine pustulas auget: purulenta interim materies bonis vitæ viribus, tertio quarvove ab eruptione die locum occupat,

sive versus latera fugando, qui aderat, liquorem, sive eum secum miscendo, & sensim per cutis poros eliminando. Nisi quis credere malit, quod materia in pus vertenda, tribus quatuorve diebus indigeat, antequam in pus, mora contracta, vertatur. Sed lentius papularum incrementum hanc opinionem minus adprobat; nam illæ minuerentur hac ratione potius, quam augescerent. Sed utramvis opinionem amplecteris, rem totam tam blande, tranquilleque, Natura operatur, ut vix levem excitet ægritudinis perceptionem.

5. Gravidarum vero sanguis, crustam qui adeo densam formet, communi legi vix explicabo. Equidem gravid's, arbitrabitur quis, major adest, quam assolet, sanguinis copia; cum primo tempore non videatur fœtus catameniorum materiem absumere; unde hinc cruorem comprimi, & albam, flavam, materiem, a reliquis ejusdem principiis

piis ſegregari, coadunarique, poſſibile credet: verum hanc plethoræ ideam mox tollit conſideratio neceſſitatis ſuperflui ſanguinis, quo uterus, ut magnitudine, ita & craſſitie, creſcat. Præterea hanc cauſam expungit contemplatio nonnullarum fœminarum, quæ neque pubertatis, neque conjugii tempore, unquam menſtruantes, iisdem nihilominus incommodis, dum gravidæ ſunt, quibus pleræque aliæ fœminæ gravidæ, ſubjaceant; ut elapſo hoc anno in Noſocomio claro exemplo conſtitit. Deinde complures fœminæ patiuntur eadem ſymptomata, quæ plethoræ adſcribi conſuevere, antequam prima vice menſes retardent; ita ut iterato experimento hæ norint, antequam menſes deficere incipiant, ſe utero geſtare.

An ergo præter datas cauſas adhuc aliquid ἄγνωστον, ad talem ſanguinem producendum, concurrit? Imo ſi quis ſtatueret, in Plethora, in ſuſcepto frigore, in vario-

lis, quidpiam ignotum humores latenter afficere, ſive id aër gignat, ſive contagium, ſive ſtupenda mutatio, quam animi affectus creant, multis profecto non obluctabor, cum ſemper eadem concluſio maneat: ſufficit a cauſa quacumque ſic ſanguinem mutari.

Sed contra: Pus alia longe ratione confici Vulnera demonſtrare videntur, adeoque quæ huc usque dicta ſunt Puogeniam minime illuſtrare. Id an verum periculum faciam!

Apte id, concinneque, ut fiat, juvat ordinem ſequi, quem in diſcribendo Vulnere *Boerhaave* obſervat, adjectis conſummatiſſimis *Illuſtriſſimi noſtri Præſidis, Liberi Baronis van Swieten*, Commentariis. Vulnus ſumatur corpori, antea per omnia ſano, uno cultri ictu inflictum: ea lege, ut arteriæ principes, muſculi, tendines, nervi, oſſa, læſa non ſint.

In

In ejusmodi vulnere 1mo. sanguis mox undatim exsilit, sensim de suo demittens impetu, tandemque cessans. Vasa enim arterioſa abscissa paulatim se contrahunt, & inter carnes, aut pinguedinem retracta, sibimet ipsa obturaculo sunt.

2. Ita tamen, ut stillicidium sanguinis ad labia vulneris observetur, crustam, qua labia tegantur, formans.

3. Lympha interim tenuis transsudat, sed minime phlogistica: quantumvis enim in vulnere moratur, nunquam spissescit.

4. Die tertio, aut quarto, labia vulneris tumere, ac retroflecti, inchoant.

5. Quo ipso tempore febris toto corpore percipitur, rubra cum urina, & reliquis febrium symptomatibus. Oritur autem ille tumor, quod abscissi vasorum fines, nunc contracti, nihil transmittant, & sanguis nihilominus a tergo in eadem impellatur. Hinc pars mole augeatur necesse est. Præprimis vero adiposa membrana tumet, diviso,

diviso, quo tepebatur, cutis repagulo; unde & circum perscissæ cutis margines paniculus adiposus circumflectitur.

6. Post hanc febrim, calorem, pulsationem, tumorem, pus demum prodit. Quocirca advertendum id, quod in crebrius deligato vulnere desit, ejusque loco tenuis duntaxat liquor adpareat; quo præsente non coalescit vulnus unquam: quodque pus crassum adpareat, si justo tempore pro natura vulneris deligatio fit.

7. Crasso itaque pure abundanter prodeunte, labia sensim concidunt, febrisque, pulsatio, calor, decrescunt.

8. A toto vulneris ambitu lente propullulant corpuscula alba, sive potius eminentia vasorum extrema, microscopio pulcre contuenda. Hinc dicitur caro nasci. Quippe ex omni vulneris plaga prodeunt, & vulneris, quod retractis labiis hiaverat, explent cavum. Et albida quamvis, rubra nihilominus productione illud explent, quum

quum omnia in hoc loco rubro ſanguine a corde pulſo vehementer turgeant. Neceſſe autem hoc erat; cum vis cordis, arteriarumque, ſeu Vita ipſa, ingenita ſibi efficacia, hiatum ita complere deberet, ut contingentibus ſeſe extremis undique vaſculorum oris, circulatio per vulneratam partem reſtitueretur.

9. Tandem vaſculis omni ex parte unitis, ceſſat pus, & fit cicatrix. Si pinguetudo multum conſumta haud fuerit, ſuppurationis tempore, ſed manſerit ferme ejusdem, quam antea, molis, bona cicatrix formatur: ſi vero conſumta prorſum, fœda cicatrix fit, & cute ad muſculos affixa, motus impedimentum.

Hæc in genere contemplati, revocemus in memoriam, quod quovis inflammatorio in morbo, enarratis de cauſis, ſanguis phlogiſticam oiatheſin inducat. Hac in ſanguine producta examinandum nunc quid inde fiat.

In-

Inflammatoria materies vel ipso in affecto primum loco sistitur, vel transit inde ad alia viscera, vel demum per destinatas eo vias evacuatur. Ponatur nunc inflamatorie spissus sanguis per multos arteriæ pulmonalis fines transire non posse, finibus iisdem aere frigidiore simul constrictis. Peripneumoniam natam intelligimus, modo vis cordis a tergo urgeat. Porro in hujus Peripneumoniæ initio, augmentoque, tenuia sputa prodire consuescunt, aquosa prorsum, glutine mista levi, lineisque sanguineis notata. Crudam materiem vocant. Serosum hoc sputum morbum non curat, copiose quamvis ejectum. Vi enim tussiendi cum paucis globulis sanguineis expressum est, inflammata densitas, multa ejus excretione, augetur; quodque glutinosum gerit, id vi a superficie aërea pulmonis abrasum fuit. Quandiu nil aliud prodit, morbi est cruditas, curatio nulla, magnum vitæ discrimen. Sed tertia aut quarta die

lineæ

lineæ rubræ deficiunt, ſputa ſpiſſiora, utcumque puriformia, flava primo, dein ſubalbida, prodeunt, & pergentia ita reddi, perfecte judicant morbum.

Nonne hic cum vulnere conſimilia multa? extillante de vulnere lympha, nulla curatio: idem in Peripneumonia. Utrumquem tantum ſymptomaticum eſt.

In vulnere ad diem 3. 4. tumore ac pulſatione auctis, pus verum prodire incipit; ſed ſimul pure facto, beneque prodeunte, febris, tumor, pulſatio, dolor, minuuntur. Ita Peripneumonia creverat febre, & reliquis ſymptomatibus, donec ad 3. vel 4. diem puriformis exſpueretur materies, & omnia tandem ſyptomata mitigarentur.

Si, quo tempore pus inceperit vulneri ineſſe, illud frequentius deligaveris, pus bonum conſolidans ultra non habes, ſed tenue, modo quidquam; quo fluente, nulla conſolidatio. Quietem agat oportet illa materies, ut ſpiſſeſcat, vulnusque per-

percuret. An non in peripneumonia idem fere? ſi, primo cocto ſputo adparente, tuſſis perennis pulmonem quatiat, cocta materies ultra non prodit, ſed tenuior tantummodo, & delaſſans, non ſolvens morbum unquam. Blandum ſomnum aut ars produxerit, aut natura! En mox ſputa craſſa, colore, conſiſtentia, levamine, optima. Ratio hæc videtur eſſe: Exſudat Lympha ex abſciſſis vaſis vulneris aſſiduo: manenteque eo in vulnere, extremæ arteriolæ emolliuntur; ut ſic, & vi vitæ a tergo pellente, & ablata emolliendo reſiſtentia in vulnere, id phlogiſticum fundant, quod, miſtum cum lympha præſente, pus bonum referat. In peripneumonia frequens, violentaque tuſſis, exprimit ex vaſis roriferis, ipſisque vaſis phlogiſtico infarctis, Lympham: ita ut materia inflammatoria hinc ſpiſſior reddita, inepta reddatur, quæ per oſcula ſua dilatata in cavum aëreum exeat pulmonis. At vero quiete inducta,

tum

tum Lympham ſuam retinet materies inflammata, tum Lympha retenta omnia emolliuntur, dilatantur, phlogiſticum craſſum ipſa hac quiete & tepore coquitur; quo demum omnia ita aptentur, ut bona materies excernatur.

Contingit tamen ſæpe, ut oſcula hæc in peripneumonia haud dilatentur ſufficienter. Unde cocta materies ex arteriis pulmonalibus in venas fertur, duciturque bonis corporis viribus aut ad arterias Meſentericas ambas, aut ad Renales, aut etiam ad varias glandulas, ut harum ope de corpore eliminetur. Nonne hic, quod in tranſitu moneam, facile capimus, quomodo Pleuritis ſe evacuet per ſputa e pulmone? Ut Peripneumonia per arterias meſentericas, ita per pulmonicas Pleuritis.

Sin vero neque per anguſtias arteriæ pulmonalis elabendi nanciſcatur facultatem, colligitur, vaſa ſua, adventante nova

materie, dilatat, inque saccos distendit, ut toties in Hydatidibus videmus; vel rumpit eadem, ita ut effundatur materies in cellulosum id, quod vesiculis interjacet. Hæc nunc Vomicarum origo; quæ quidem rumpi vi tussis vel in cava pectoris possunt, vel in cavum aereum pulmonis: imo contingit etiam easdem non rumpi, sed extendi incredibiliter, materiemque in iis contentam continuo cum sanguine misceri; unde Hecticæ febres, Empyemata, Tusses purulentæ, intelliguntur. Si bona fortuna abscessus in cavum aereum perrumpitur, & materies brevi tempore tota ejicitur, continuatave excretione de pulmone expellitur; tunc, modo bonæ vitæ vires adsint, crescantque & sanguis sit purus, rediviva salus est. At vero si cum tanta per pulmones excretione, sanguis diathesin phlogisticam servat, mori demum hominem, ut in *Benetianis* est, oportebit.

Hæc

Hæc nunc demum illa ſanguinis dispoſitio eſt, qua ſub vitæ terminum cruſtæ flavæ viſcerum ſuperficiei circumnaſcantur; de qua re ſuperius actum. Nec acutis modo qui intereunt morbis eam cruſtam ſoli habent, verum & qui lentis. Vidi olim id pluries, & anno 1756. menſe Decembri idem demonſtravi publice in Noſocomio poſt chronicum morbum. Nihil hic miri. In media Chloroſi virus varioloſum novit pleuriticum cruorem fabricare. Ipſi polypi ita generant, ut poſt dicam.

An non phænomena, hiſce conſimilia, vulnera dant? Adparet ita. Neque enim ulla ratione videntur vaſa abſciſſa, cum contento in extremis eorum phlogiſtico, tam copioſæ materiæ, integras per ſeptimanas generandæ, ſufficere. Diſpoſitionem inflammatoriam Febris illa, quam 3. aut 4. die, notabiliore in vulnere, accenſam percepimus, ſanguini conciliat;

videturque ipsissima illa diathesis vi cordis per locum vulneris minus resistentem, ut exeat, determinari: quippe Clinice docet nos quotidie, materiem in humoribus alienam eo locorum allici, quo Medici resistentiam minuerint.

Sane id ita credamus multa in vulneratis suadent. Copia puris nonnunquam adeo enormis ex vulnere amputatæ Mammæ, Cruris, Brachii, prodit, ut homines pereant defectu virium; dum interim vulnus ne centesimam quidem puris partem suppeditare queat: aliunde ergo pus adferatur necesse est.

Quid quod in rerum natura existant, quæ suopte genio hanc sanguini ingenerent diathesin? Hæc inter annumerare cogor *Bellam Donam Tournefortii*, *Atropam Linnæi*, *Solanum furiosum*, *Solanum maniacum*, Στρύχνον μελανοκέρασον. Hortatu, & exemplo, celebrium in arte Virorum, dedi, exacte secundum datam formu-

mulam, infusam hanc herbam quatuor fœminis; quæ aut Scirrho, aut Cancro, aut Carcinomate maligno, laborarent. Præter dolorum augmentum, præter vertigines & ἀμβλυωπίαν, per aliquot ab assumto remedio horas quotidie toleratas, qui tecti Scirrhi, aut Cancri fuerant, sponte aperiebantur, pusque bonum fundebant; Cancri vero qui antea aperti fuerant, pro ichore copiosum pus dederunt. Spem utique hoc in principio fecit. At vero prodiit demum puris copia tanta, ut per pavimentum defluueret, ne quidem repagulis ex stupa Mammæ circumpositis coërcenda; ut demum pene extinguerentur duæ fœminæ; Cancro interim æque maligno conspecto. Binæ vero aliæ, quod breviore temporis spatio infusa hac herba uterentur, minus male ab eadem multatæ fuere; sed perinde ac priores duæ, nullam Cancri emendationem adeptæ.

Sed si res ita, ut dixi, se habet, cur parva vulnera aliquando sine febre inflammatoria, & sine ejusmodi medicamentis, bonum pus, copiosumque, præbent? Dantur topicæ febres, ita ut pulsus febrilis modo affecta in parte sit, reliquo autem in corpore plane naturalis. Novum pus sic potest quotidie in vulnere generari. Tumorem, dolorem, calorem, pulsationem, toties in digiti abscessu formando experimur, reliquo corpore prorsum febre immunes. Vide comm. *Ill. Præsidis* in aph. *Boerh.* cap. de febr. n gen.

Sed cur nonnullis in Anginis, aliquoties in inflammatione pectoris, nonnunquam & in vulneribus, altera jam die pus adparet? Vel his naturalis est ejusmodi in cruore Diathesis, ut supra constitit; vel, antequam topicum malum nasceretur, febris jam adfuerat. Homines

nes sæpe tribus, quatuor, pluribusve diebus febre laboravere antequam Angina formaretur.

CAPVT III.

De Variolis.

Quum in Quæstionibus super *inoculatione Variolarum* nuperrime editis, methodum quandam præ cœteris laudarem, eam publici quoque juris redderem rogatus sum: oportune ergo hic methodum meam & olim, & etiam hic in Nosocomio, adhibitam, lubens communicabo.

Ab initio igitur manifestantis se contagii Methodus inflammatoria per omnem modum instituitur. Vena sanguis missus vix gerit in principio crustam. Emeticis usus numquam fui: tum quod illa in

Vomitum propensio, non magis Emetico, quam sine eo, ante eruptionem papularum tollatur; tum quod *febris varioloſæ sine variolis* non minus saltem, citra emetica data, quam post eadem exhibita, observentur; tum quod æque certe frequentes sint variolæ benignæ, non datis, quam datis, emeticis. Quid ergo frustra corpora torqueamus? Præsertim cum motus violentior excitatus, pluribus, pejoribusque Variolis producendis, aptus natus sit? Adstipulatur nobis ipsa *Boerhaavii* circa variolas doctrina, altum de Emetico silentium observans. Sed remedia conveniunt antiphlogistica, alvum leniſſime subducentia, nitrosa; Enemata similia; tum pediluvia, semicupia, aër humidus & temperatus; ut totus homo, quo ad ejus fieri possit, laxetur & emolliatur, utque undique ablata resistentia eruptio materiæ varioloſæ fiat ad cutim commo-

modiſſima. Pro ratione febris Venæ Sectiones repetuntur.

Commode ſi exeant papulæ, ægros bis de die per ſemihoram in calido pedum balneo, ad usque genua, & altius, imponimus. Adhibetur aut pura aqua, aut emollientibus cocta, aut miſta lacte. Cruribus pedibusque probe exſiccatis, Epiſpaſtica ad plantas pedum adplicantur, imo & nonnunquam pedes integri, cruraque, involvuntur iisdem. Occaſione Balnei extra Lectum, mane ac veſpera, ſedent bihorii, trihoriive, ſpatio. Intereaque temporis Lecti mutantur, aëre perflantur; & ſi contingat, ut per morbi decurſum ægri putridiſſimo linteaminum lecti, induſiorumque, fœtore male afficiantur, præſertim ſi infantes ſint, linteamina, & induſia, ſanorum corporibus aliquantisper admota, adhibentur. Pro potu & medicamine utuntur Decoctis emo-

lientibus & refrigerantibus, Lacte ebutyrato, Sero lactis, Lacte cum aqua misto, &c.

Altera a bene prodeuntibus variolis die, datur matura vespera syrupi Diacodii unc. 1. 1½. idem & mane die tertio incipit fieri. Mensura paregorici a sola ægrorum tranquillitate desumitur. Cum *Sydenhamo* damus ter, quater, in die hanc dosin, quando malignæ variolæ sunt. Porro paregorica damus in benignis & commodis variolis, ut facilis morbi tolerantia ad finem usque perseveret: docente experientia vel benigniſſimas a causa vix detegenda in malignas mutari. Usus paregoricorum efficere videtur, ut funesta hæc mutatio, si unquam, rariſſime saltem, contingat. Hinc dormiant, nec ne; vix, vel parum, ægrotent; datur semper dicta de causa quavis 12. hora paregoricum, sique opus est, augetur. At vero in maligniore ac moleſtiore genere datur, ut

mox

mox dixi, auctiore semper dosi. Syr. *Diac.* Syr. *pap. alb.* Laud. Liq *Syd.* usui veniunt. Usus autem docuit, opium datum v. g. cum emulsis, aliisve remediis, ut ejus tantilla pars quavis hora sumatur, pulcris iis carere effectibus, quos exposita ratione exhibitum, producit.

Quum enemata mollia primo laxent totum systema Mesentericum, cum deinde pro parte absorbeantur, cum denique alvum ab opio immorigeram blande solvant, solent a principio ad finem usque quotidie immitti.

Interea temporis curamus a morbo incepto, ad curam absolutam usque, vel Lacte & aqua, vel Lacte cum Decocto seminis Sumach, spongiis imbibito, oculos assiduo fovere; ut quæ illos cæterum infestent mala, averruncentur. Tota quoque facies, ob dicendas postmodum causas, aqua & lacte assiduo humectatur.

Si

Si contingat vel præ vehementia morbi, vel præ virium prolapsu, eruptionem pro votis non succedere, curam ad datam indicationem sic dirigimus. Si morbi ac febris violentia, nimiave plethora, in causa sint, mox vena secatur, semel, iterato, pluriesve. Licebit obiter circa V. S. hic animadvertisse eam quovis variolarum stadio, urgente febre, peripneumonia, phrenitide, institui debere. Sin vero debilior vita in causa est, eam tunc cardiacis, vinosis maxime, tam epotis, quam ad axillas & inguina, ubi corpus maxime bibulum est, adhibitis, erigere & animare satagimus. Mira hic & vesicantia præstant.

Salivationem in confluentium genere sæpe nullam, aliquando magnam, habemus. Hac ipsa æstate in misto genere habuimus copiosam. Cum corpora liquido blando tota die implemus, moderatumque ipsis aërem conciliamus, cura pecu-

culiari opus non est ad ptyalismum moderandum.

Ubi vero variolæ maxime malignæ retrocedunt, omniaque pessima symptomata, quæ mortem præ foribus clamitent, adparent, pauca quidem, sed mira, Ars nonnunquam præstat. Dabitur id exponendi & demonstrandi occasio Cap. V. Tamen verbo hic dixerim hæc infortunia vix contingere, si cura, ut hic dicitur, administratur.

Ad diem 10. 11. 12. totius morbi, siccis jam pustulis, tenero forfice exitus puri datur tota facie, eaque percisa, spongiis aqua tepida & lacte, madidis abstergetur. Siccatis brachiis dein, cruribusque, idem fit. Cumque omnes papulæ non ex æquo siccescunt, sed aliæ post alias, ita ad earundem apertura per vices instituitur. A Chirurgo hoc opus in facie, totoque corpore, perfici potest; licet plures viderim, qui animose, ac volupe, ma-

manus & brachia sibi perscinderent. At vero non sufficit semel aperuisse. Pustulas enim mane apertas, detersasque, vespere invenimus pure turgidas: unde idem opus vespere repetendum, idque quater, quinquies, imo pluries, postmodum iterandum; qua in repetitione aperturæ maxima consistit utilitas. Etenim totus paniculus adiposus pure scatet, tumetque, imo pure adhuc sæpe plenus sanguis est. Frequenti igitur pustularum perscissione, earundemque detersione, corpus ingenti copia puris liberatur. Si tunc siccis omnibus pustulis venæ sectio fiat, eaque, si opus est, iteretur, liberatur sanguis, ac totum corpus ab illa materie, quæ post curatas variolas oculos, aliasve nobiles corporis partes afficere, vel in cute furunculos excitare posset.

Purgantia denique antiphlogistica a siccatis pustulis alterno, tertiove die, data, id-

idque ad 3. 4. 5. vicem, prout indicantur, hic optimi sunt usus.

Ex dictis multorum habetur problematum solutio. Ac 1mo. quidem, Cur Variolæ sensim, Furunculi cito; Variolæ ad certam modo tum altitudinem tum ambitum, Furunculi tantas excrescant in moles?

Nascentibus variolis sanguis a materie prava paulatim expedit sese, idque eodem tempore innumeris propemodum sæpe in locis: successu temporis novam materiem adjicit, lentaque aggestione papulas elevat. Si non pergit replere easdem omnes, disparent quandoque priorum nonnulla stigmata, & reliquæ implentur. Furunculi vero oriuntur a dudum jam præparata, id est, a phlogistica, seu purulenta materie, sive in sanguine oberrante, sive in paniculo adiposo detenta; quæ eadem crescentibus vitæ viribus sub cute effunditur, & in tumorem, qualem adpel-

pellens materia requirit, aut in quantum cutis tam subito se extendi concedit, attollitur: pari ferme ratione, qua critica in Acutis materies, ad aures, inguina, tibias, imo ad brachia crurave, aut alias corporis partes, subitos sæpe creat, magnosque tumores.

2. Undenam subita mors visa aliquoties maturis in variolis, sine ullo pustularum prolapsu, imo cum pustulis ipso in cadavere pure scatentibus?

Pus potest in extantibus papulis manere, sed de toto panniculo adiposo resorberi, cum sanguine ad vitalia loca deferri, & sic perscindere vitam.

3. Unde ptyalismus sæpe in variolis? Oritur is passim brevi ab eruptione, inque undecimum diem, vel & diutius, perseverat. Unciæ 5. 7. 10. 12. 15. 20. & plus, nucthemeri spatio, evacuantur. Aquosa, leviter tenax, subalbida, quæ ejicitur, materies est. Si variolis

sic-

ficcari cœptis, confidenteque facie, ceſſat ptyalismus, malo id fit ægrorum omine, nisi manus aliquantisper, ac pedes, tumidi perſistant esse. Etenim veneno infectus humor, haud ad cutem duntaxat, sed ad glandulas salivales adplicat sese, & ipso humore salivali dilutus, ore excernitur. Porra apertura pustularum id qualecumque damnum resarcit, quod a cessante maturius ptyalismo, aut facie ac manibus citius collabescentibus, nasci potuisset.

4. An pustularum perscissio quid confert ad conservandam venustatem? Optimus *Diemerbroëckius* in egregio suo *de Variolis ac Morbillis tractatu* eandem condemnat, ut cutim deturpantem: forte ita est si unica modo apertura fiat; sed si, ut dixi, pluries repetatur, sane non deturpat, at emendat. Materies enim ultra sub crusta stagnare, propriumque sinum erodere, non potest. Hinc multi eam

sollicite commendavere. Ducentis fere abhinc annis laudavit eam Clarissimus meus hac ipsa in Cathedra Anteceſſor *Joannes Marcquardus*, *pract. theoret. empir. pag.* 348. Commendaverunt *Yvo Gaukes*, celeber apud *Emdanos* Medicus, *prax. chir. & med. cap.* 60. *Sidobre* famosus apud *Monspel.* Medicus, *Tract. de Variolis pag.* 228. & seq. *Drelincourt Leyd. Professor, de Variol. pag.* 27. *De la Metrie, Traité de la petite verole p.* 160.

Ratio ex dictis patet. Puri nulla suppeditatur facultas densa sub crusta partes subjectas erodendi, consumendique ita cellulosam membranam, ut cutis fœde cum musculo concrescat. Certe multis ab annis hac methodo usus, testor me, qui profundis cicatricibus defœdatus esset vidisse neminem.

Equidem insitio Variolarum optima audit conservatrix venustatis: hincque Circassiensem, ac Georgicam gentem fœmineam

neam illibata pulcritudine conſervans, a tantum non omnibus inſitionis patronis una voce laudatur. Confirmantque itineratores. Scribit *de la Mottraye*, quo per Circaſſiæ montes, prope mare Caſſicum magis penetraret, eo formoſiores ſe fœminas conſpexiſſe; cauſamque expiſcatum didiciſſe, quod uni id deberetur inoculatoni. *Voltaire* omnesque pene alii, ore id uno confirmant. Sed quæ ad commendandam inſitionem undique congeruntur, utinam omnia vera eſſent! *Voltaire Lettr. Phil. XI.* ut rem certam, imo famoſus in inoculando *Timoni*, ut teſtis oculatus, aſſeverant *Thracibus Muhammedanis* acceptam adeo inſitionem videri ut eorum Magnates eandem ſuis, mox ubi ablactati ſint, infantibus, inſtituant: cum tamen certo conſtat *Turcarum* neminem unquam inſitionem hucuſque admiſiſſe.

Unde ſi teſtes liceat cum teſtibus conferre, tota forte mutabitur ſententia. Eru-

ditissimus & exactissimus *Tournefort, Voi. du Levant. Epist.* 18. „ Georgicas fœ-
„ minas quod attinet, certe ipsas nos
„ veneres visuros, fide Autorum arbitra-
„ ti, invenimus illas, quibuscum nobis
„ agendum erat, haud inamœnas quidem,
„ sed minime pulcras - - - -ut neque etiam
„ fœminas civicas. Ut meritissimo jure
„ concludam id asseri posse, quod Histo-
„ rici peregrinatores suum ludere ac falle-
„ re lectorem voluerint, Georgicarum
„ jactantes venustatem. R. R. P.P. Ca-
„ pucini una nobiscum sentiebant, potius,
„ quam peregrini scriptores, rerum gnari,
„ quippe qui *easdem fœminas*, ut sordido
„ fuco, quo facies sibi suas illinirent,
„ abstinere vellent, longo jam tempore in-
cassum hortati essent.

CA-

CAPUT IV.

De Herniis.

Hernia incarcerata quotannis homines plures in Auſtria perimit: & licet fumus Tabaci dexterrime adplicatus inſtrumento, quod prioris anni diſſertatione indicatum fuit, vitam pluribus ſervaverit, non ſervavit tamen omnibus. Quorum caſus adnotaſſe æque juvat, arti æque confert, quam fortunatorum meminiſſe: en igitur memorabiles binos!

1757. Aprilis tertio, tertio morbi die, obiit mercator 20. annorum, cui a biennio Hernia inguinalis inculpate geſta, triduo ante mortem incarcerata fuit. Herniotomiam pertinaciter recuſavit: tabaci fumus nil ipſi profuit. In cadavere Hernia adparuit inguinalis phalangem pollicis primam mole æquans. Saccus Peritonæi, ope celluloſæ membranæ, arcte

undique cum integumentis externis concreverat. In ipsa Hernia Omentum cum Sacco Peritonæi arctissime, lata fortique concretione, coïverat. Intestini Ilei ad pedis circiter a valvula Bauhiniana distantiam portio, dimidia suæ Diametri parte, intra Herniam erat, reliqua vero sui portione in abdomine; non accreta aut omento, aut sacco suo. Loco autem suæ in annulo constrictionis striam impressam gessit, tota in sacco gangrænosa, minus in abdomine. Ipse quoque Peritonæi saccus gangrænosus.

Hernia ergo Omenti inculpate gesta biennio, causa proëgumena fuit Herniæ Intestini, triduo ante mortem contingentis. Operatio Chirurgica Herniam omenti difficulter, eam Intestini facile, curasset; dum, repositio Intestino, instrumentum idoneum, seu Brachierium, ne recideret, adplicuisset: ejusmodi enim compressionem Omentum commode ferre mul-

ta

ta exempla docent. Sed mira quam machina ſumus! Media pars Inteſtini in Hernia intercepta eſt, altera in abdomine libera, & tamen inde morimur. Quid ita? a morte omnia flacceſcunt; in vita autem videtur portio Inteſtini libera a portione altera, vehementer compreſſa, ſimul ſpaſmodice conſtricta fuiſſe, adeoque omne per inteſtinum iter penitus occluſum. Quin necdum ſpaſmus plane ſolutus erat. Evidenter id docuit Inteſtini, a loco compreſſo, ad Tulpii valvulam, vacuitas; dum reliqua Inteſtina omnia vehementer turgerent. Hanc Herniæ ſpeciem *Heiſlerus*, & Chirurgi *Acad. Reg. par.* pluries notarunt.

2: Fœmina annorum 49. commodam a biennio Herniam, quæ quoties prolabebatur, ſponte retrocedebat, geſſit: Strangulabatur vero pars 1. Aprilis 1757 Auxilia omnia Artis, repetita fumi Nicotianæ injectio, profuere nihil. Pro-

positam sæpius Herniotomiam ægra recusavit pertinaciter. In 10. morbi diem protractis miseriis, obiit Omnis tensio, cuncta partium durities in cadavere aberat. Quatuor diversas crassasque tunicas perscindere, ac solvere oportuit, antequam ad saccum Herniæ pervenerimus. Non insuetum hoc; vidi ultra viginti varias membranas solvi oportere, antequam ad verum Herniæ saccum perventum esset. Saccus porro in hac fœmina perscissus, ne aquæ quidem guttulam fudit; quæ aqua alias operantem convincat, se saccum peritonnæi penetrasse. Omentum prodigiosa portione cum sacco concretum erat. Intestini Ilei portio integra in Hernia intercepta, accreta nullibi, ad duos cum dimidio pedes a valvula Bauhiniana.

Igitur Hernia Omenti toto biennio videtur adfuisse, ea vero Intestini per vices duntaxat; ultimis vero decem diebus stran-

ſtrangulata. Cohæſio firmiſſima Omenti Tunicarum numerus, Inteſtini libertas, abſentia ſymptomatum, id ita credere ſuadent. Operationem Tunicæ multiplices difficiliorem, ac diuturniorem, reddidiſſent; defectus in ſacco aquæ, incertiorem; Omenti repoſitionem, impoſſibilem; Inteſtini, facilem. In hoc corpore iterum obſervavimus, æqualem, denſam, flavam, cruſtam, fere omnia inflammata Inteſtina penitus contexiſſe.

Liceat ob rei affinitatem hic tertiam adjungere Hiſtoriam. Homo 74. ann. in Noſocomio Civico habitans, febre ac tuſſi afficitur. Optimus Noſocomii Phyſicus voluit debitam gerere ejus curam. Patiens vero renuit; vixiſſe ſe ſatis, vitamque annoſam ſuam adhuc protrahere velle indecorum eſſe arbitratus; quare & paucos intra dies attigit metam. Cadaver ad me delatum, Herniam enormis magnitudinis oſtendit, quam in ſuo No-

ſocomio nunquam indicaverat, cujusque nulla unquam ibidem ſymptomata perpeſſus erat: quo enim morbo periit, nullam is habuit cum Hernia ſimilitudinem. In ſacco Peritonæi maximo hærebat portio ſesquipedalis Inteſtini Ilei, una cum ſuo ultra quatuor digitos alto Meſenterio; prætereaque totus quantus Cæci ſaccus, cum ſuo vermiculari proceſſu: proceſſus vero hic intime fuit cum Meſenterio, & cum Ileo, concretus. Aderat denique & Omenti portio, quæ nullibi ad Inteſtina, arctiſſime aulem ad Peritonæi ſaccum, adnata. Hiantem admodum annulum dudum a Natura factum conjicimus, hinc hominem pravis caruiſſe ſymptomatibus. Forſitan Omenti Hernia dudum adfuit, eaque inteſtini olim ſæpe intravit, exivit; a longa tamen die inteſtinum ſuum ultra ſaccum non reliquiſſe videtur, eo quod vermicularis proceſſus cum variis Ilei voluminibus, Meſenterioque,

que, intime coiviſſet. In ſitu enim, quem in ventre Inteſtina obtinet, talem concretionem fieri impoſſibile foret.

Ponamus hunc hominem olim ab Hernia, licet non ſtrangulata, metu duntaxat futuræ incarcerationis, radicitus curari voluiſſe: quid hic futurum fuiſſet? Commoda fuiſſet operatio, & reductio facilis, ſaltem Inteſtinorum; cum ea nullibi annexa, & adeo hians annulus. Brachierium ampliſſimum locum forte claudere, ne relapſus fieret, potuiſſet; at vero firmiſſima illa non ſolvenda concretio Vermicularis proceſſus, dolores effeciſſet, & ſpaſmos, & vomitus, & febres, & denique mortem: quæ omnia aberant, quamdiu omnes hæ partes, ſic apte collectæ, in ſacco hærebant.

Ex omnibus patet, Herniotomiam utilem, imo neceſſariam eſſe, maxime ſi Chirurgi in ea frequenter peragenda dexterrimi ſunt: qualem ſane laudem Chirur-

rurgis Haga-Batavis multis debeo: attamen casus dari, ubi & anceps, & inutilis, imo & noxia, esse possit.

Cæterum quantus hominum numerus me quotidie inter pauperes accedat, qui Herniis laborent, omnem pene fidem superat. Ita ut Medicorum, ac Chirurgorum industria, studiumque, hinc excitetur oporteat, quo demum artem hernias tum palliative, tum curative tractandi egregie possideant.

CAPVT V.

Nonnulla de Tympanite & Ileo morbo.

Qui me pauperes quotidie consilii causa adeunt, Tympaniten multi incusant, scatentque mentione ejus monumenta Scriptorum. Morbus est multa externo adspectu consimilia cum Hydrope ab-

aſcite habens, ſed in eo potiſſimum illi diſſimilis, quod venter in illo rite examinatus fluctuationem aquarum denotet, in hoc vero percuſſus inſtar Tympani reſonet: quam ob cauſam & id nominis eſt adeptus. Conveniunt eo usque Autores: ſed in vera ejus natura determinanda, aſſignandaque vera ejus ſede, titubantem non firmant Lectorem. Unde, antequam propriam meam experientiam afferam nonnulla præfari oportet.

Hipp. Coac. præn. N°. 458. & *Aphor.* 4. N°. 11. de Tympania loqui videtur *Hydropis ſiccæ* adpellatione. Veram autem ejus ſignificationem ex eo, ejusve interpretibus, imo ne ex ipſo quidem *Galeno*, habemus.

Celſus Lib. 3. *Cap.* 21. componi hujus morbi materiem ex aere cenſet commiſto cum aqua: utrum vero in cavo abdominis ejus ſedes, an in Inteſtinis ſit, haud determinat. *Aretæus* ſedem cavo in ob-

abdomine ponit, materiem nunc aquam, nunc ſpiritum, vocat. pag. 43, 49.

Goræus Def. med. pag. 477. materiem credit flatus eſſe, qui nubiloſi fiant: unde non merus aer, ſed cum aere miſtus humor ſit. Quo vero in loco hæret, non definit.

Hollerius comm. in Aph. & maxime *Libr.* 1. *de morb. intern. cap.* 39. *in Scholio* vix a *Goræo* differt. *Dodonæus obſ. med. cap.* 28. & in *Schol. ad Beniv.* Tympaniam duplicem agnoſcit: alteram Acutam, ut in Iſchuria, & Colica clauſa pertinaci; alteram vulgarem, quam non explicat.

Quicumque præterea autores a *Boneto in ſepulcreto anat. tom.* 2. & a *Mangeto Bibl. med. tom.* 2. laudantur, ii omnes quoad theoreticam, & pathologicam expoſitionem, nihil lucis conferunt.

Boerhaavi aph. 1226. & 1251. Materiem ponit aëra eſſe, ſedem vero vel in

in cavo abdominis, vel in Duplicatura Peritonæi; (quam Duplicaturam primo tempore ſuo adhuc cum cæteris admittebat) vel in dilatatis Glandularum cavis; idque duplici modo: 1mo a rareſacto vapore humoris extravaſati, aquæ nimirum, aut puris, aut ichoris. 2do. ab aere, per membranas Inteſtinorum putrefactorum perforatas, in cava dilapſo; qui idem, dum retroire non poſſet, calore corporis rareſceret.

De Gorter in Aph. Hipp. Sect. 4. N°. 11. credit poſſe in Meſenterio ſuppurationes fieri, effundique materiem in cavum abdominis, quæ putreſcens aërem perpetuo generaret, dum pus copioſius interea fluere pergat.

Riverius, *Sennertus*, *Foreſtus*, aliique boni autores, modo explicant antiquo. Solus *Duretus adnot. in ſuam enarr. in Holl. locum*, mox laudatum, ut *Boerhaave*, & *de Gorter*, materiem modo flatum

tum esse definit; sed in eo ab omnibus discrepat, quod sedem mali non Abdominis, sed Intestinorum ac Ventriculi cavum, fere semper esse statuat.

Visis his, quæ de hoc morbo theoretice scriptitata sint, consulenda est Anatome. *Schenckium*, *Bonetum*, *Mangetum*, aliosque casuum anatomicorum collectores, consulentes, invenimus ex innumeris historiis allatis id colligi oportere, quod materies morbi raro Aqua, passim aër esse inventa fuerit; sedes autem vix cavum abdominis, sed potissimum expansa Intestina & ventriculus, sit reperta. Hæc, inquam, omnes casus descripti clamant, paucis exceptis, qui ut aliter exponuntur, ita etiam, ob dubiam enarrationem, eodem, quo priores, modo, exponi possunt. Si nunc his addamus omnia, quæ doctissimus, deque Re medica ac chirurgica bene meritus, *Littre* habet *Mem. Acad. Reg. Sc. par. an.* 1713. *in* 8.

a

a pag. 314. *ad* 324. demonstratum fere habemus, Tympanitem esse aeris collectionem in Ventriculo Intestinisque extensis: inventa paucis duntaxat in corporibus aqua in cavo abdominis, quod ob cachexiam universam neutique mirandum.

Dabo nunc, quem promisi, casum. Homo tympaniticus a triennio, gravi demum Ileo, seu Miserere mei, affectus, in Nosocomium nostrum inducitur. Imminentis mortis probabilem certitudinem vix ipse potuit persuasam sibi habere, eo quod idem malum, cum ipso vomitu stercoreo, singultu gravi, virium dejectione, triennii spatio bis perpessus, tamen in vivis mansisset. Adplicatis incassum omnibus, ipsoque Nicotianæ fumo, intra triduum expiravit.

Inciso abdomine invenimus ad septem circiter pollicum distantiam a principio Recti, coarctationem firmam Coli Intestini,

veluti circumductum filum id arcte conſtringeret. Ad hanc conſtrictionem tota excrementorum moles, potuumque, & aëris, ſiſtebatur. Sub conſtrictione Colon gracile, Rectum non expanſum. Cæterum colon integrum a parte conſtricta, ad Cœcum usque, hic brachium, illic femur, hominis adulti, amplitudine æquabat; ipſaque tenuia inteſtina omnia, ut & ventriculus, duplo, triplo, naturalem Diametron ſuperabant. Diuque quod duraſſet Tympanites, nec ſufficienter extendi venter potuiſſet, Thoracis mutata figura fuit: ita quidem ut & latiorem illum & breviorem feciſſent coſtæ quatuor ſuperiores, fere ad ſe invicem adductæ; Octo inferiores, elongatis incredibiliter muſculis intercoſtalibus, omnino extrorſum ductæ. Gibboque in carnoſis ſuis partibus Diaphragmate ad quartam ſuperiorem coſtam pertingente, & ſterno inferiore extrorſum valde incurvato, Thorax cum compreſſis

pul-

pulmonibus, & parvo corde, incredibile quam arctus! abdomen eandem ob causam quam amplum esset!

Quantum ex historia mali colligere datur; in primo morbo Ileo, quem homo triennio ante mortem passus erat, inflammatio nata ea in Coli regione fuit, in qua nunc callositas, & constrictio, a morte inventa est. Et cum diu, pertinaciterque, alvus ipsi tunc temporis clausa esset, intestina ita extensa fuere, ut Tympaniæ speciem præ se tulerint; eamque quod deinceps soluto morbo elasticitatem & vim contractilem non recuperarent, semper servaverint. Quum sedes mali primi adeo proxima ano esset, videntur enemata crebra eam tunc temporis ita solvisse, ut substantia quidem Coli vitiata manserit, transitus vero aliquis materiæ Intestinis contentæ daretur. Mansit tamen causa Ilei proegugumena; ita ut secundo, nata quacumque de causa nova constrictione,

novus Ileus cum omnibus ſuis teterrimis ſymptomatibus prognatus ſit: ſimulque ex iterato Ileo aucta iterum fuerit Tympanias. Tertia vero vice, cum gangrænam expanſa Inteſtina minarentur, Ileo ſuccubuit homo.

Confirmat hic caſus manifeſto id, quod ex omnibus ſectionibus Cadaverum ſupra concluſi, de ſede, materieque, mali; præbetque morbus ita conſideratus facilem iutellectum medicum.

Verum hinc necdum difficultatem ſolutam videmus, quam contemplatio valvulæ dictæ *Bauhiunianæ*, ſeu *Tulpianæ*, parit; quum prorſum, quando obex in Ileo hæret, impedire videatur, ne ex Colo quidquam in Ileum remeet.

Doctiſſimus Morgagni adv. 3. *N°.* 9. &c. dubitat de veritate relationum *Matthæi de Gradibus*, quibus fertur, enemata non modo, ſed & ſuppoſitoria, eaque filo circum anum ligata, abrupto vi filo adſcendiſ-

disse, valvulam superasse, ore ejecta esse. Quidquid de his historiis sit, id saltem *Hipp. Lib. de saluhr. vict rat. Edit Foës. pag.* 374. enarrat, id experientia continuata demonstrat fœces ex ore quandoque pauca, aliquando magna exire quantitate; deinde enemata ipso ore ejici non est quod negemus. *Ill. Præses ad Aph.* 960. *Boerh.* „ Clysmata, inquit, vomitu excusa fue„ rint, uti certissime in Ileo factum novi„ mus; nam & probatissimi Autores hoc „ observaverunt, & ipse manifeste vidi".

Quum hæc ita se habeant, duæ vix superabiles quæstiones moventur; quarum prima petit, Qui unquam hujus valvulæ resistentiam superent fœces, aut enemata: cum eadem etiam in Denatis tantæ resistentiæ sit, ut neque aquam, neque flatum, transmittere soleat? Altera quæstio est, qui fieri possit, ut obice insuperabili in Intestino tenui transitum denegante, enemata tamen transiisse observata fuerint.

Ad primam difficultatem ſolvendam plures varia tentamina edidere. Viri in arte celebres, *Bianchi*, & *Mangetus*, valvulæ, ut valvulæ, functionem negaverunt, remque publica cadaverum demonſtratione ſe confeciſſe putarunt. Verum hos adeo evidenter refellit *Clariſſ. Morgagni.* adv. 3. N°. 9. 10. 11. 12. 13. ut nulla eorum erroris dubitatio ſuperſit. Vidi Clariſſimum B. S. *Albinum*, meum æternum venerandum in phyſiol. anat. & chirurgicis Profeſſorem, de induſtria hanc valvulam ita præparantem, ut præciſe referret id, quod *Bianchi* voluiſſet, ſed ejus ſimul errorem indigitabat. *Albinum* imitatus, idem præparatum Auditoribus meis oſtendi, in quo videre, ſine adparente partium læſione, ſed modo nimia mundatione, valvulam fere diſparuiſſe. Sed ex vitioſa præparatione cum nihil concluditur, totum hoc *Bianchi & Mangeti*, argumentum corruit.

Al-

Altera explicatio est eruditi *Haguenot*, cujus hac de re Dissertatio habetur in *Mem. Acad. Reg. Scient. Par. anni.* 1713. ad finem ipsum illius Tomi; insertaque invenitur ab egregio *Hallero in Disp. anat. Vol.* 1 fere in medio, defensa *Monspelii* 1715. Credit ille Auctor quantitate liquidorum, enematibus injectorum, ita Colon & Cœcum extendi, replerique posse, ut apertura, valvula alias claudenda, nunc ampliorem circumferentiam habeat, quam ut valvula eam ultra expleat: unde fœces cum enematibus, imo cum suppositoriis, facile in Ileum transire possint, tumque evomi.

Hæc *Haguenoti* sententia quandoque potest locum habere. Erat enim in nostro Tympanitico ejusmodi valvulæ *Bauhinianæ* conditio. Aucta quippe Coli, ac Cœci, Ileique, ita Diameter fuit, ut valvula ne tertiam forte aperturæ partem tegeret, suoque ideo fungi munere non pos-

set. Hic igitur casus cum *Haguenoti* idea convenit. Eo semel posito, facile ego expono fœcum ex Colo in Ileum transitum, earundemque vomitum; cum Obex, Ileum efficiens, in Coli fine, Recto proximus, hæreret.

Sic inquam, ego meum casum commode explico: qua vero ratione se hic *Haguenotus* extricet, non video. Namque felibus ac canibus suis, vulnerato abdomine, Ileum intestinum filo circumstrinxerat, vulnus consuerat denuo, exploraturus utrum universo peristaltico motu, quod omnes censent, an vero solo motu Diaphragmatis, & abdominis Musculorum, quod ipse asserit contra omnes, vomitus obtingeret. Mirabile prorsum Doctissimum Virum id præteriisse, quod licet modum utcumque explicaret, quo immissa enemata & suppositoria valvulam Cœci transeant, filo tamen constrictum Ileum iisdem necessario transitum negare deberet.

Hanc

Hanc totam impossibilitatem prætervidit; non enim Colon ligavit, sed Ileum.

Tertia explicatio est egregii *Hales*, *Exp.* 25. *hæmast. anim.* N°. 1. & 3. Duplici exemplo evincere annititur quod valvula hæc enematum, frequenter, facileque, superetur : utroque enim exemplo, elutis primo fœcibus, aquam ex Intestino Recto ad usque Pylorum duxit. Verum animadvertimus id mortuis in canibus facilius, quam vivis in hominibus, effici posse : secundo, id experimentum haud vulgari enematum ope, sed tubo in Rectum inserto ita factum esse, ut in priore cane aquæ altitudo perpendicularis in tubo esset 5. pedum, in posteriore vero 18. pollicum. Hinc demum advertit aquam guttatim valvulam Coli transiviſse.

Equidem *Hales* problematice concludit Medicorum fore, ut in desperatis enemata ejusmodi excogitarent, tantarum quæ virium essent, tantaque de altitudine inji-

cerentur, ut ſuperare valvulam poſſent, iuflammato dein loco mederi, ipſumque obicem liquefacere.

Sed dico, quod mox ajebam; hæc experimenta mortuis in canibus facta videntur; ubi omnia flaccidiora, adeoque ad experimentum aptiora ſunt, quam in viventibus. 2. Paſſim & in mortuis hominibus ea invenitur ad hanc valvulam reſiſtentia, ut aer, aut aqua, vix ſumma vi queat transprimi ex Cœci ſacco in Ileum inteſtinum: unde forte firmioris fabricæ in hominibus eſt, quam in canibus. 3. *Hales* non ſcribit quibusnam in canibus experimenta fecit? Forte tenellos catulos ſumſit, recenterque natos. 4. An certus fuit aquam Recto injectam eam eſſe, quam ad Pylorum reperiret? ſi, ut ait, in craſſis Inteſtinis invenerit fœces, neceſſario in ſuperioribus, ſemicocta materies, & chylus adfuit, per quam debuerit aqua tranſire, vix, imo nullo modo, a chylo diſtin-

ſtinguenda : hinc egregius ille Eccleſiaſticus forte deceptus fuit. 5. Aqua guttatim valvulam tranſeuns, in præcipite hoc morbo fere nil opis videtur allatura. 6. Homo in hoc morbo jactabundus per lectum, vix tamdiu tranquillus jacet, ut commune enema excipiat ; quomodo ergo ſuſtinebit lentam hanc operationem ? 7. An tubi diuturna adplicatio non excitabit teneſmos in Recto, quibus operatio turbetur ? Tamen *Hales* tantæ eſt in phyſicis autoritatis, ut vana dixiſſe vix credatur. Experimenta igitur repetenda & in Canibus, & in hominibus, forſan videntur.

Saltem propoſita manet hucusque circa valvulam difficultas. Hæc ergo ſi manet, & quidem ita, ut non niſi rarus Tympaniticorum caſus, qualis ille noſtri erat, tranſitum per eandem concedat ; an vomitus fœcum, toties in Ileo morbo obſervandus, non ſit incomprehenſibilis ? Neutiquam

quam. Pluries enim jam publice Auditoribus demonstravi, reperiri veras fœces stercoraceas in Ileo intestino; manifestius vero nunquam, quam 10. Dec. 1756. ita ut ad distantiam 3. pedum, ac. 2. pollicum a valvula Tulpiana, iterumque ad distantiam 3. pedum & 8. pollicum, crassum stercus alvinum, consistentia, colore, fœtore, ab omnibus deprehenderetur. Aliis vicibus demonstravi etiam liquidam illam materiem, quæ a valvula coli incipiens per aliquam Ilei longitudinem continuaretur, fœces fœtore referre.

Rem hanc evidenter demonstrant Denatorum post hernias suffocatas examina. Stercoreos vomitus passi, exhibent sæpe Ileum in hernia æque strangulatum, quam in vita fuerat. Cum autem nulla via a colo in ventriculum patuerit, fœces evomitas ex Ileo prodiisse necesse est. Hinc nulla videtur difficultas esse in fœcum expo-

ponendo vomitu, clausa quamvis coli valvula maneat.

Sed altera quæstio antea proposita, cur Enemata & suppositoria ano immissa ore reddantur, obice intermedio viam intercludente? Hæc inquam, majorem difficultatem parit. Paucis tamen respondebo impossibile videri, ut contingere id queat. Porro si enemata ore reddantur, obicem utcumque removeri necesse est. Removeri autem illum posse arbitror, quando gangrænosa Intestini Diathesis nasci inchoat, ita ut constrictio laxetur, utque aer in Intestinis contentus omnia extendat, ventremque tumidum reddat. Extensis Intestinis omnibus ab aere, magis magisque in loco calido se expandente, etiam apertura Ilei ad Cœci ingressum grandescere potest, ut valvula illi claudendæ non sufficiat. Via igitur nunc patula est. Sed jam æque ad inferiora, quam ad superiora, exitus pandit.

In

In ſyſtemate Doctiſſimi *Haguenoti* oporteret nunc æque, imo magis, ad inferiora viam affectare, quam ad ſuperiora. Attamen non per inferiora, ſed per ſuperiora, Enemata ac Suppoſitoria exitum moliuntur. Ergo non ſolus Diaphragmatis, & abdominalium Muſculorum motus reciprocus, ſed quidam adhuc in incipiente Gangræna Inteſtinorum ſuperſtes inverſus periſtalticus motus, omnia nunc ex iisdem per ſuperiora ejicit. Summum vitæ diſcrimen hic adeſſe, imo mortem fere certam, facile quisque videt.

Quid ſi in tali ſtatu nec Vomitus, nec Alvus adeſſet? Cum gangrænoſa inteſtinorum Diſpoſitio hanc quietem faceret, mors ſtaret in procinctu.

Si vero Vomitus ceſſaret, & Alvus flueret, quid tum? Si notabilis gangræna occupat Inteſtina, alvus illa nil deſigna-

gnaret, nisi paralysin Intestinorum, & ipsius Recti: mortem proinde jamjam futuram.

An omnis stercoreus Vomitus mortem infert? Passim. Tota id Antiquitas, omnesque Recentiores, centenis ex casibus, concludere debuere. Exceptiones tamen Regula generalis habet. Nam 1mo. Nostri tympanitici, post tertiam demum vicem morientis, historia contrarium docet. 2do. *Garengeotte in Acad. Reg. Chir. Par. in* 8. *edit. tom.* 1. *part.* 3. *pag.* 355. ab Hernia intestinali in foramine ovali ossis Ischii & pubis, cum vomitu stercoreo, scribit se fœminam integre restituisse. 3^tio. *Bonetus Med. Sept. Tom.* 1. *Lib.* 3. *Sect.* 15. *Cap.* 29. 30. 32. homines tres curatos refert ab Ileo, cum simili vomitu, cum singultu. 4. In famosa historia *M. de Gradibus* legitur postea restituta salus.

Ra-

Ratio potest esse triplex. 1. Potest casus esse in aliis, qui nostro in tympanitico fuit. 2. Potuit materies esse ea, Quæ supra locum obstructum in Ileo, quæque supra demonstrata fuit stercorea esse, dum tamen posthac vel arte, vel natura, morbus solvitur. 3. Vel ut alibi observatur inceptam gangrænum sisti, & a vi vitæ superstite languentem hanc partem resuscitari, ita & in inchoante Gangræna Intestini forte nonnunquam contingit.

Nunquid Tabaci fumus non transit valvulam Cœci, ut ad obstructum in Ileo locum perveniat? Dubia res est. Est equidem subtili ac penetranti huic fumo plus quam aliis corporibus tribuendum; sed Cap. IV. invenimus Ileum penitus collapsum & Angustum inter herniam, & valvulam, post injectum sæpissime fumum. An aer copiosus, & densus, compressusque, in Cœco præsens, non impedit, quo

quo minus fumus penetret? Exit quidem cum vi ex Siphone noſtro, ſed vis illa quatuor coli flexibus imminuitur, frangiturque. Et ſi ex eo perveniret, an irritatione annulum non conſtringeret, ut valvula locum arctius clauderet? An hic fumus eos modo liberet, quibus eſt in Colo obſtaculum? Plura experimenta erunt conſulenda antequam certi quidquam ſtatuatur.

CAPUT VI.

De nonnullis Infortuniis noſtris.

DE felici quorundam malignorum morborum cura cap. 1. & 2., egi; de infelici vero, in qua noſtra nos ars plane defecerit, impræſentiarum agam: quibus demum hiſtorias addam, quæ abunde demonſtrent, Summam Medicorum attentio-

nem in rebus adverſis & infortunatis, viam ipſis ad magnam curandi fortunam ſternere poſſe.

11. Jan. 1757. filiam 16. annorum Parentes ad me adducunt, cui elapſis duobus ab illinc annis fauces doluerant. Inſpicientes illi, præter rubram, eandemque transverſam, in Uvula lineam, nihil deprehenderunt; menſibus vero tribus poſtea, punctula parva, granorum Milii inſtar: poſtquam uvula ſenſim deſtructa, deglutienda per nares redierant.

Ubi annum agebat morbus, utraque narium ala induruit, ſiniſtra autem, ſuperiore ſua parte, mox infra Canthum majorem oculi, tumuit magnopere, iterumque ſubſedit. Fiſtula interim lachrymalis hac compreſſione nata, continuo ſtillicidio excoriaverat naſum genamque. Puſtulæ dein duræ in ſuperiore labio animadverſæ: Labium deinde univerſum exulcerabatur, naresque ſimæ, ut & exedi car-

cartilagines cœptæ. Fœtorem autem nunquam aut puella, aut parentes, in parte percepere, ſpiritumque perpetuo ipſa potuit per nares ducere. Vox vero penitus perierat, ita ut quosvis edendæ vocis ſonoræ conatus fruſtra ederet. Porro puellæ Parentes, ac cætera proles, fuerant ſemper, erantque, illibatæ ſanitatis: ut & ipſi teſtabantur, & ſcripta ad me informatione Pagi Judex affirmabat.

Accurato, & circumſpecto examine inſtituto, nullam cauſam veneream potuimus ſuſpicari. Dantur malignæ Aphthæ, de quibus egit *Sennertus*, & circa quas pulcerrima obſervata nobiſcum communicavit *Ill. noſter Præſes in Comm. Cap. de Aphthis.* Sed temperies flaccida, acrimonia ſcorbutica, acida, omnis fœtoris abſentia, hanc aphtharum ſpeciem ægrius admittunt. Attamen acido-mucoſa infantum temperies peſſimas, ac diuturnas, in capite, facie, & alibi, exulcerationes

progignit: an hinc igitur in hac puella phagedenicum ulcus fuit, quod materies partes molliores, mucosioresque, aggressa sit?

Remedia antacida, & antiscorbutica, salutaria in minus provecto malo, mihi hic debiliora videbantur; unde ad catholica quædam immutantia animum advorti. Granum dimidium Merc. subl. corr. cum unc. 1. Spir. frumenti, quotidie dedi, epotis simul lactis & aquæ libris ana binis. Saturatissimo Lithargyrii aceto loca externa ulcerosa assiduo irrorabantur in principio: quod propter nimias inde enatas crustas repudiatum, ejusque loco Unguentum nutritum, *sine corpore* dictum, illinitum est. Hinc intra 7. Septimanas effectum id, ut primo redirent vires sanumque cachecticotata puella nanciscereturcolorem: secundo, ut cute, rubicundiore licet, renata, ulcus sanescceret: tertio, ut deglutitio iterum perfectissime perageretur; quar-

quarto, ut in altam perfectamque vocem aphonia mutaretur. Continuavi remedia eadem ad medium usque Aprilem, quando gaudium hoc triſtiſſima ſcena excepit.

Febris 16, Aprilis puellam prehendit, cum ſymptomatibus febris varioloſæ, quæ etiam ut talis tractabatur. Suſpicione futurarum variolarum nata, adeſſe illi propter Conſulationes aulicas, eo tempore quotidie adeundas, ultra non potui: ſed Doctiſſimus Medicus *Erndl.* pro ea, qua eſt, humanitate, ſuſcepit in ſeſe puellæ curam, Medicinæ Studioſis explicuit, & mecum quotidie ſuper morbum contulit. Quamvis inviſere eam ultra non potuerim, in pleno, tamen auditorio Diſcipulis eventum triſtem, ſi forte variolæ ſuccederent, vaticinatus ſum, eo quod eruditi Sodalitatis *Edimburgenſis* Viri triſte exemplum communicaſſent *part.* 3. §. 1. „ Nonnulli, inquientes, qui mercurio

„ curati, notabili adhuc tempore æthio-
„ pe minerali utebantur, confluentibus
„ variolis petebantur, ac peribant.

Quarto igitur morbi die variolæ prodierunt confertim, mox, & ubique, confluentes. Quinto die Linguæ ac Maxillæ ſpasmus, tetanusque, adfuit, per duas cum dimidia horas, eoque ſoluto, earumdem, 4. horarum ſpatio, Paralyſis: poſtquam ſine ullo ſuperſtite vitio hæc ſymptomata ceſſarunt. Die ſexto Maculæ rubræ videri cœptæ, creſcere, diſparere hinc inde, aliis redire in locis; quibus abigendis cum aliis adhibitis remediis Spiritus Vitrioli fruſtra fuit. Ptyalismus adfuit, &, quod præter morem, ſaliva fœtuit, veluti ſi a Mercurio excitata fuiſſet. Cortex peruvianus undecimo die datus, non profuit: interiit decimo tertio.

Alterum infortunium enarrabo. Menſe Junio proxime elapſo Puella octennis, uni-

Ad vesperas ejusdem diei videbamur duas, tresve, veluti nascentes variolas, intueri. Altera dies veras, pluresque, in facie, collo, brachiis, conspiciundas variolas dedit. Ergo ad quatuor priores graves morbos quintus, die totius morbi 18., idemque gravissimus, accessit. Ill. D. *Mac-neveu*, Medic. Prof. Celeberrimus *Pragæ*, ibidemque studii medici Director, Exp. D. Medicus Nosocomii Civici *Erndl*, pluresque alii Medici, qui me, meumque auditorium, sua præsentia cohonestabant, meque ad Lectos ægrorum publice differentem sequebantur, mirum hoc spectaculum mecum admirati sunt. Prognosin absolute lethalem dedi, cum ne valentissimus quidem homo tot tantisque morbis ferendis esset.

Die 19. totius morbi, altera eruptionis variolarum, rubræ maculæ adparuere, Urina penitus sanguinea, sanguinea sputa, Dysenteria cruenta. *Freind*, *Mead.*, *Hoxham*,

bam, consulentibus, ilico corticem peruvianum dedi, accurate cætera, quæ ars in variolis jubet, exsequutus. Re autem ad diem 22. maxime urgente, sanguis ad meridiem missus est, phlogisticus totus; aliquot deinceps horis denuo missus, colore, consistentia, miscela, proportione, saniissimus. Sub finem ejusdem diei mortua est.

In priore casu cortex peruvianus morbi paulo faciliorem effecit tolerantiam, at vitam non servavit. An serius datus? In postremo casu maturius exhibitus, vitam quæ jamjam exstinguenda videbatur, utcumque forte prolongavit, mitigavitque symptomata ita, ut ægra bono animo redderetur, viribus crescceret, & quamvis sanguinem alvo reddere ad finem vitæ perrexerit, eundem tamen ultra, post datum corticem, neque sputis, neque urinis, redderet.

Nunquid ergo in ipsa eruptione aut malignarum variolarum, aut aliorum exanthematum; imo nunquid in stadio ipso contagioso, si & Epidemia, & symptomata, malignitatem vaticinarentur, testarenturve, cortex non conveniret? imo dandus non esset? Cruda quam, profero, sententia; paulisper emolienda, ac sequentibus observatis maturanda erit.

Doctissimus *Westerhoff*, Poliater *Haganus*, hanc circa corticem observationem habuit. Juniorem recens maritatam Dominam, tertio mense gravidam, febris vehemens prehendit ita, ut postquam deferbuisset penitus, insignem post sese debilitatem relinqueret, metumque futuri abortus. Vespere, priore gravior, paroxysmus adoritur, a quo absoluto majus denuo virium dispendium. Unde ilico liberaliore dosi corticem præscribit. Redeunte postmodum adhuc sæviore paroxysmo, audaciorem dat corticis dosin. Cum se-

quen-

universo corpore exæstuans, gelidam aquam affatim hauserat. Peripneumonia capitur. Quæ demissa sibi, penitusque neglecta fuit. Decimo quarto die venit mater petitura consilium, medelam; gestans puellam brachio. Febris aderat suppuratoria, & jam tum leves inchoabant efflorescentiæ in facie, haud multum ab incipiente scarlatina abludentes. Quatriduo post, absumtis remediis, eam mater, summo mane, reduxit. Febris aderat tunc valida, Dysenteria, Eruptio scarlatina copiosa. Matri suadeo filiam propter evidens periculum sinat in Nosocomio tractari. Concessit. Dum rem penitius introspicimus, idque microscopio, adparent inter Scarlatinas maculas & elevationes vera dicta Miliaria alba. Quadruplex ergo morbus, ex æquo gravis, in puellæ perniciem collineabat: suppurans post inflammationem pulmo, Dysenteria, Scarlatina, Miliaria.

quenti vero paroxysmo en! variolas discretas, sensim admodum numerosas, faciles tamen, suisque stadiis commode decursis, corpus sanum relinquentes.

Duo hic casus docet. 1mo. Contagiosam Variolarum febrim e genere posse intermittentium esse. Talia inflamatoriis haud insueta prorsum. Pleuritidem inflammatoriam & suppuratoriam, una cum *Ill. Barone van Swieten*, adhuc apud *Batavos* degente, in cura habui, febribus ac doloribus extra Tertianæ paroxysmum prorsum carente homine. 2do. Corticem in violentissimo stadio variolarum contagioso optimum successum habuisse, benignissimas dedisse variolas.

Sed en recentius quid, ac notabilius! 24. annorum fœmina, innupta, post ancillaria multa admodum defatigata, 31. Julii proxime elapso, febre corripitur continua, acuta: cujus sexta die puncta rubra in facie, collo, humero, pectore, ad-

adsint. Die septima ad nos defertur, nonnulla adhuc ejusmodi stigmata rubra referens. Respiratio difficilis, sicca crebraque tussis morbum concomitabantur. Puncta rubra sensim disparuere, ut die nono evanescerent prorsum. Crevit interim morbus debilitate, anxietate, vomitu, singultu, inque pessimam Hemitritæam verti die undecimo observabatur: summo igitur imminente periculo, 12mo. morbi die, corticis uncia data est, ante futurum paroxysmum binis suis tertiis absumenda. Sequens paroxysmus mitior fuit; ipsaque Continua, cum omnibus suis pravis symptomatibus utcumque mitigata: eodemque jam die tria in collo Miliaria alba sub conspectum venerunt. Corticis usu continuato perstitere hæc tria, transparentia admodum, ad 17. morbi diem; quando sensim per humeros, brachia, deorsum, jugulum, pectus, abdomen, copiosiora prodiere: quæ maturius prodierant, maturius siccabantur; quæ ve-

vero ſerius, ea demum ad 26. morbi diem plane ſicca fuere.

Porro hic notandum, quod Corticis ope, die ab ejus uſu tertio, eo usque collapſæ vires reſurgerent, ut & in Lecto ſedere, & extra eundem commode aliquamdiu degere, valuerit; die quarto extra Lectum plures horas volupe transegerit; erumpentibus tunc Miliaribus ſenſim, & cum euphoria, magis magisque; & necdum media Miliarium parte exſiccata, ſuendo, confabulando, ambulando, tempus ſuaviter falleret. Contra eos, qui evacuationes criticas dari poſt Corticem negent, obſervavimus easdem hic alvo, urinis, hæmorrhoidibus, ſudoribus. Id quod ſæpius in Noſocomio obſervatum. Die 27. morbi vegeta omnino, & ſana erat.

Igitur rubra ſtigmata, quæ ſexto die, pridie quam in Noſocomium veniret, multa adfuiſſe ajebat, quorumque adhuc pauca

ca secum in Nosocomium induxerat, maligni quidquam portendebant; quod ipsum exire cœptum, maximam partem retrocesserat, nonaque die omnino disparuerat. Summum hinc vitæ periculum 9. 10. 11. 12. morbi diebus. Cortex autem mox periculum minuit, miliaria eduxit, vires optime restituit, omnes læsas functiones emendavit, critice morbum solvit, ut, continuato semper Cortice, die morbi 27. perfecta salus adesset.

Quid nunc ad datam prius quæstionem respondendum? Certe præstantia Corticis affirmantem responsionem vel invito videtur extorquere. Attamen tantillum ab ejusmodi responsione danda abstinuerim, donec sequens annus Academicus absolutiora cum BONO DEO proferendi dederit facultatem.

Missa igitur hæc ad tempus facio; sed ennarratæ historiæ problemata quædam suggerunt, in transitu examinanda.

An

An inter Cutaneos acutos morbos affinitas nonnulla, quoad causas, unde gignantur? quoad effectus quos edant? quoad methodum, qua curentur?

Unica sane in puella Scarlatinas efflorescentias habuimus, & Miliaria, & Variolas. Scriptores Medicos consulentes, eorum qui id ita credant, offendimus plures. Suspendo tamen sententiam, donec evidentiora edoctus fuerim; referamque modo, quæ scripserint alii, quæ ipse viderim.

Clar. *Etmullerus Tom. 2. part. 1. cap. 10. pag. 347. edit. in fol. ex Michaële* Historiam refert, qui ipsus fœminam curasset, quæ uno corporis in latere Variolas, Morbillos in altero gereret.

Sidobre Monsp. Doctor, de Variolis cap. ult. pag. 242. „ Aliquando, inquit, et„ iam Variolæ & Morbilli simul ægros „ afficiunt, & intermiscentur; ut aliquo„ ties vidit Avunculus meus: illud etiam ela-

„ elapso anno *Monspelii* observavi, cum
„ *D^no la Peyronie*, Filio, Chirurgo pe-
„ ritissimo, in puero cujusdam piscato-
„ ris Monspeliensis, nomine *Nigot*, qui
„ Variolis & Morbillis, uno eodemque
„ tempore laborabat, & ab iis feliciter
„ evasit.

Diemerbroeck hist. 19. *Variol. aut Morbill. laborantium*, refert die Variolarum septimo cuiquam Morbillos contigisse: addit vero bis modo, terve, in tota sua praxi variolis se adjunctos morbillos vidisse.

Egregius Harris in observ. suis credit idem contigisse optimæ Angliæ Reginæ *Mariæ*, *Wilhelmi III.* Uxori; idque plus simplici vice in aliis observasse se narrat. Sed Reginæ casum rite expendenti, dubii quidquam suboritur, an præcise res ita se habeat, quam credit *Harris*.

Cœ-

Cæterum variolis mox ſuceſſiſſe morbillos, morbillis variolas, exempla habent *Act. Phyſ. Med. Vol. VI. pag.* 370.

Adnotata practica propria revolvens, invenio me hunc caſum anno 1738. habuiſſe: „ Puella habet confluentes varic-
„ las: hæc, ubi febris poſtſuppuratoria
„ deferbuerat, illico morbillis maxime
„ epidemicis corripiebatur, & morie-
„ batur.

Deinde circa vernos morbos anni 1752. invenio hoc a me ſcriptis inſertum: „ Promiſcue obtinent Variolæ & Mor-
„ billi. Symptomata ſunt ſæpe eadem:
„ Oculos madidos, ſemiconcretos, Lin-
„ guam albam, Somnolentiam, Vomi-
„ tum, Febrim, Delirium, &c. videas
„ ſuceſſive iisdem in ædibus occupare in-
„ fantes; quorum alii morbillis, vario-
„ lis alii, laborare demum incipiant.
„ Fere nulla familia, ubi vel ſolæ va-
„ riolæ, vel ſoli graſſentur morbilli-

„ Deinde aliis tertio, aliis quarto, aliis „ sexto, septimo, imo 14. die, ab in„ choata febre prodeunt.

Cum ergo aut eodem, aut succedente mox tempore, varii omnes hi morbi simul grassentur, in eadem familia homines promiscue afficiant, eadem nonnunquam corpora varii simul infestent, similitudinem gerant symptomatum, adhibendaque vix differant cura; nonne hinc credibile, quod origine, naturaque vix multum differant, sed vario potius modo, quo cutim afficiant? varia, qua sanguinem mutent, ratione? An vero quorundam natura diversa?

Quæritur etiam an malignis in morbis omnis sanguis dissolutus est, maxime dum maculæ rubræ, purpureæque, cutim deturpent?

Non videtur. Historiam sanguinis necdum adæquate novimus. In prima parte *Rationis med. cap.* 6. demonstravi sangui-

guinem eodem tempore, eodem foramine, eodem jactu, de corpore profluum, portione sui alia dilutum, alia phlogistice concretum, adparere: ita ut oppositæ hæ ejusdem qualitates eodem simul tempore in corpore obtingant. Pluribus experimentis, etiam quibusdam in Nosocomio captis, constitit sanguinem de 14. 17. variolarum missum phlogistica crusta tectum fuisse, rubra parte compactum. Imo in puella, quam pluribus cutaneis morbis acutis eodem tempore afflictam mox contemplabamur, sanguis paucis ante mortem horis missus inflammatorie spissus fuit; hora vero ante mortem, ex eodem foramine impetuose exsiliens, laudabilis omnino colore, consistentia, miscela, proportione. Deinde numerosi ad sanitatem redeunt, post copiosissimas petechias. Imo tres mihi noti casus reconvalescentium hominum, quibus in variolis purpureæ

maculæ affuiſſent; memineruntque ſimilium hiſtoriarum Autores.

Videtur igitur putrida diſſolutio a ſuſcepto contagio in humoribus naſci poſſe, ſed a vitæ viribus ſive per omnia Corporis excretoria, ut vocant, loca, ſive per ſolam cutim, eliminari: ita ut reliquus in corpore ſanguis bonus, minus ſaltem diſſolutus, maneat: ſin vero ſanguis totus ita affectus eſt, tunc ab errore loci in nobilioribus partibus mors brevi timenda eſt: Itidem ſi materies prava ad cutem, vitæ viribus, depoſita, iisdem denuo fatiſcentibus reſorbeatur, & aut reliquum ſanguinem peſſumdet, aut ſtamina vitæ deſtruat. Ita nempe puellæ noſtræ contigiſſe videtur.

CA-

CAPVT VII.

De Polypo.

In cadaverum examine frequentissime polypos cordis, vasorumque majorum, invenimus, quamvis nulla ratio præcesserat, ob quam polyporum præsentiam suspicati fuissemus; nullaque symptomata affuerant, quæ illos præsagiissent. Ad horum exponendam genesin ex multis, quos deteximus, unum prorsus singularem enarrabo

Fœmina 28. annorum 10. Dec. 1756. moriebatur, quæ dimidio anno laboraverat mensium defectu, febribusque, nunc tertianis, nunc quotidianis. Cacochymica hinc facta, munus tamen ancillare, vires plane exsuperans, ne fame periret, prosequuta est, ultimo vitæ mense excepto. Polypus utroque in corde, sed potissimum in sinistro, maximam Cavitatis

cordis partem explebat, affixus ita cordis parietibus, ut cordis columnæ carneæ omnes per formata in Polypo foramina & canales transirent. Columnæ carneæ ergo integræ erant, integerque Polypus: sed per foramina & canales in Polypo formatos columnæ transibant. Porro ut Polypus erat parietibus cordis affixus, sic & marginibus valvularum: ita ut valvulæ parumper modo, non vero usque ad arteriarum majorum parietes, reclinare se possent.

Duplex est species polyporum. Altera, quam dudum adfuisse, vivente homine, signa demonstravere. Debilitas & inæqualitas pulsuum, Cordis motus palpitans, manifesto percepta cordis ad thoracem pulsatio, anhelitus ad loquelam, motumque, debilitas universa, cacochymia, sæpe color faciei purpureus, iis in locis, ubi cutis deest, imo & aliquando per totas genas & frontem; polyporum in vita præsentium suspicionem for-

formant. Altera ſpecies ea eſt, quæ adpropinquante morte generari videtur: utramque autem ſpeciem eodem modo produci autumo.

Materies ejus ſpiſſum id, ac lardo ſimile eſt, quod cap. 2. toties videbamus humano ſanguini ineſſe, in eoque variis generari de cauſis. Sanguis utique noſter æque forſan quidpiam ſolidum, quam fluidum, adpelletur. Nonne ſola tritura perenni cordis, arteriarumque, ſervatur fluidus? an non a minima horum quiete extemplo ſolideſcit? Steterit modo in vaſe, de vena ſecta emiſſus, ſolida mox inſula naſcitur, quæ, dum phlogiſtica materia adeſt, vix tranſcindatur novacula. Si igitur a ſubito terrore, ſi a conſpectu rei horridæ, quies oritur in humorum circuitu; ſi quacumque de cauſa homo animo linquitur; ſanguis in hac quiete ſolideſcere incipit: ita ut ſæpius, renatis quamvis vitæ viribus, debitum

non recuperet fluorem: maxime quidem si vel a naturali Diathesi, vel a causa adventante quacumque, densitas phlogistica adsit. Ut enim hæc in vase coalescit, a reliquis sanguinis principiis segregata, ita & in momentanea illa quiete in corpore humano suum nisum sequitur: & quemadmodum amplá patina ex vena exceptus, ut fundum modo tegat, crustam non formet, sed modo ubi magno volumine colligitur, ita coalescit idem sanguis potissimum in cavis cordis, inque arteriis majoribus, ubi copiosior adest.

Sed præter stagnationem datur aliud, quo hæc massa polyposa nascatur Si mox missum vena sanguinem corpore ramoso conquasso, polypum sensim formo, sive fictitiam dictam *Ruischii* membranam, quæ polypi perfecte æmula. Si exsilientem de vena sanguinem lagena excipiens, mox lagena agitata conquasso, polypum jam, citra baculi ramosi opem, creo. Si

in

in apertum vas exsilientem de corpore sanguinem excipio, & ramulo mox a principio agito, intra pauca minuta crassissimam polyposam membranam conficio. Vid. *Rat. Med. an.* 1756. *cap.* 6. Si nunc contempleris quo pacto, in animi deliquio, conquassetur cruor inter cor tremulum, & tremulas sive valvulas, sive arterias, nonne sponte liquet polyposam inde massam nasci debere? Et, si homo inde moritur, & humores omnes nunc frigore aëris in cadavere coagulantur, nonne hæc inspissata materies corpus referre queat, quod cordis parietibus, marginibusque valvularum affixum deprehendatur, & quod columnis carneis transitum præbeat, quas inter conquassata antea fuerat?

Ut nunc in frequenti animi diliquio intelliguntur hi polypi nasci, eadem ratione in Vita illa pauca, ac minima, prope mortem, nascuntur; dum stagnans fere

sanguis solo tremulo cordis Arteriarumque motu conquassatur. Datque veram isagogen hæc contemplatio ad curam polypi, post animi deliquia, post motus nimios &c. nascentis. Sapones varii dissolventes hic indicantur, ipsaque cura, antiphlogistica dicta, sæpe malum solvit. Quosdam hoc anno læti salutavimus curatos, quibus per sesquimensem quovis mane unc. $\frac{2}{1}$ Rob. Samb. totidemque pulpæ Tamarindorum & dragma nitri, cum bono haustu seri Lactis; vespere vero idem medicamen, sed leni paregorico mistum, dabatur.

Sed aliud polyporum genus hic explicandum est. Homo 6. die pleuritidis moritur. Sputa non ejecerat, sed materiem albam densam, oblongam, ramosam, arteriæ habentem figuram, præcise ut *Tulpius Lib. 2. cap. 13. tab. 3. & 4.* describit, figuraque exhibet, quæ tussiendo ejecta, verum vas ab ipso credebatur.

In

In pulmone hujus viri prudenter transſciſſo, invenimus ramulos aſperæ arteriæ plenos tali materie, quam multam deinde, prorſumque ramoſam, eduximus. Sedes hujus in ſolo lobo ſiniſtro inferiore fuit. Materies purulenta ex perſciſſis vaſis ſanguiferis ſuperioris Lobi abunde extillavit. Materies ſimilis transſudaverat ex lobo inferiore inque ejus ſuperficie cruſtam flavam denſamque formaverat, qua idem ille cum vicinis partibus arcte cohærebat.

Eadem ergo materies in vaſis ſanguiferis miſta inveniebatur cum ſanguine in arteriis pulmonalibus; eadem inventa eſt transſudando externam cruſtam formaſſe; inventa denique in cavis bronchiis, transſudando, ſtagnandoque, ramoſa illa corpora produxiſſe. Apud *Haganos* famoſus, & ab artis peritia, morumque probitate, commendatiſſimus Chirurgus, *Erasmus Dringberg*, longo tempore ramoſos hos

hos polypos tussiendo ejecit, ut ex Epistola optimi Viri patet, quam Clariss. *A. Caaw Boerhaave* inseruit eruditissimo suo tractatui *de Pers. Hipp. cap.* 12. *pag.* 115. Consulendus & hic *Grætz* ad *Ruischium* & Problematica *Ruischii ad Grætzium* responsio.

CAPVT VIII.

De singulari modo respirationis, & motus cordis.

Inter causas incognitæ, ac sæpe improvisæ mortis, ab Autoribus refertur Pulmonum lata cum Pleura cohærentia *Boerh. Instit.* §. 835. Tamen raro cadavera incidimus, quin firmas ejusmodi, easdemque latas, cohærentias observemus; quamvis iidem homines, quos tum sanos, tum ægros noveramus, nulla si-

ſigna præ ſeſe ferrent, ex quibus hoc ſuſpicati eſſemus. Pulmo utique in corpore ſano exactiſſime ſemper pleuræ adplicatus, idque æque in expiratione, quam in inſpiratione; videtur his cohærentiis, pedetentim formatis, paulatim aſſueſcere, easque inculpate ferre. Sed quo pacto in deſcribundo nunc caſu motus vitalis peractus fuerit, haud capio. Dabo anatomen totam, cum totus homo ſingularia referret.

Erat 43. annos natus, rudiori aſſuetus labori, 30. abhinc annis ſpinam ventoſam ad dextram claviculam paſſus; quæ hucusque quovis biennio aut triennio recrudeſcens, feſtucas oſſeas ejicere ſolebat; cætera ſanus.

Anni octo elapſi erant, cum a valido ligno reſiliente femur *ſiniſtrum* contunderetur, attamen ſine ullo mali relicto veſtigio penitus ſaneſceret. Septem vero abhinc menſibus denuo gravi ligno ſiniſtram co-

coxam contusus, male habuit; bimestri tamen spatio Hortulani continuans labores, demum se quieti dedit. Postquam tumore *sinistri* femoris per sex menses male habuisset, disparuit tumor omnis, cessavitque dolor, & sensim femur *dextrum* tumere ac dolere inchoat. Hunc tumorem, mensis spatio passus, nobis exhibuit pure refertum. Aperto eo tres unciæ puris effluxere, immissus vero stylus sinuosum ulcus ostendit.

Postquam quatuor ab apertura diebus se optime habuisset, subita eum Peripneumonia prehendit, pure quamvis rite ex ulcere fluente: hanc iterata missio sanguinis, penitus phlogistici, & idonea remedia, ad quartum diem egregie solverunt: ita ut cum respiratione non impedita, semper dein miti febre continua remittente laboraret, & appetitu perpetuo bono gauderet; donec demum colliquante Diarrhæa, ichoris ex ulcere effluxu, immo-

bi-

bilitate affecti cruris, urinis denique tum colore, tum crassamento, fuscis, difficilique respiratione prægressis, moreretur.

In cadavere clavicula & tumens, & exesa hinc inde; cæterum nihil in tota vicinia mali. Os femoris *lævum*, bis contusum, vera mali origo & sedes, integerrimum fuit. Os autem femoris *dextri*, ad quod decem ante mortem septimanis materiæ metastasis facta erat, orbum periosteo totum, scabrum, & erosum; Acetabulum sine cartilagine, sine periosteo, sine glandula: ipsaque Theca ligamentosa ad acetabulum magnam partem consumta. In jejuno Intestino susceptio notabilis quatuor pollices longa, multum quamvis corrugata, cum parte superiore in inferiorem prolapsa; mox parvæ duæ aliæ ibidem, binæque similes, sed inverso ordine, in Duodeno. Colon a dextro latere medium ventrem emensum, ubi se Hepati pluribus ligamentis affixerat, re-

pli-

plicuit sese ad spithamæ longitudinem versus dextrum latus, indeque reflexum, lienem petebat, sub quo ingenti formato sacco, solitam deinceps viam absolvebat.

Thoracem rimatus, pulmones ita nexos inveni, ut simile quid nec viderim, nec legerim unquam. Nam non fuit in toto thorace, universoque pulmonum in ambitu, vel unicum punctum a cohæsione liberum. Quippe cohærebat Pulmo cum tota pleura, cum universo diaphragmate, integro cum pericardio, sternoque. Modus autem cohærentiæ adeo firmus erat, ut nemo nostrum, citra dilacerationem, vel minimam solvere portionem posset. Connectebant enim eosdem tenacissima, non dilatabilis, & ubi vi partes a se invicem distrahebantur, vix semilineam crassa, celluloſa membrana. Imo toto sinistro in latere, tenacitatis celluloſæ loco, vera reperta sarcosis; veluti si pleura degenerasset in crassissimam carnem rubram, insertam alte in pulmonum sub-

ſubſtantiam, ab eaque inſeparabilem Lobi quoque omnes inter ſeſe eadem tenaciſſima celluloſitate coivere.

Sed nihil mirabilius contemplatione Cordis. Ut enim pericardium omni in puncto arctiſſime unitum cum pulmonibus erat, ut jam dixi, ita interno pariete ſuo, ope ejusdem tenaciſſimæ texturæ celluloſæ, tam firmiter cum corde, ejusque auriculis, ſinibus, ac vaſis majoribus omnibus concreverat, ut ſolvere nemo, niſi laceran-do, poſſet. Præterquam quod craſſus ſaccus, ceu nova genitura, Aortæ ad pollicem latum undique, firmiterque, circumcretus, & intime connatus, repe-riretur. Cavum ſiniſtrum cordis circiter ſolitam, dextrum vero vix quartam partem ſolitæ craſſitudinis habebat.

Porro nemo noſtrum vidit hominem hunc laborioſe reſpirantem, cum 4. Martii hujus, quem vivimus, anni, circiter 50. gradus conſcenderet, conſilium, cum

cæteris adventantibus pauperibus, petiturus. Nec vitiose respiravit quatuor primis diebus, uti neque post peripneumoniam curatam, nisi sub mortem. Respiratio tantum fuit naturali brevior, pulsusque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis.

Homo ergo hic cohæsionem habuit, cui forte similis non visa unquam: attamen non subita, sed lenta morte, cujus causæ aliunde notæ, periit.

Sed consideremus jam actionem cordis. Cor hoc cum auriculis, ac sinibus, vasisque majoribus, intra pericardium plane immobile fuit; idque non partim ut pluries vidi, sed ubique locorum, concretione valida, vi tantummodo dilaceranda.

Si igitur hic contemplemur totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vasa majora, mediastinum, non fuisse nisi unicum solidum, quomodo actiones viscerum vitalium ho-

horum explicabimus? Si quis cogitaverit musculosam osseamque fabricam thoracis dilatasse thoracem, aëra in dilatatos pulmones intrasse, laxatis iterum musculis dilatantibus, thoracis capacitatem hinc imminutam aëra expulisse, & hac ratione quandam exercitam fuisse respirationem; respondeo ejusmodi respirationem si possibilis fuisset, longe sane laboriosiorem observari debuisse, quam eandem nos omnes in hoc homine observaverimus.

Sed præterea, quis cordis motum explicabit? An tota concreta massa dilatata, cor quoque dilatatum fuerit? Tunc semel modo in singula Respiratione impleri, ac depleri potuit; dum naturaliter quater, quinquies, in singula respiratione pulset. Sed homo habuit semper, etiam usque ad finem vitæ, pulsum celeriorem, non palpitantis, sed evacuantis se cordis, argumentum. Si aorta arteria in singula respiratione semel modo dilatata & angustata

fuit, cur per ſuos in carpo ramos potuit, v. g. in febre peripneumonica, frequentes producere pulſus?

Sane quocumque modo rem examino, volvo, ac revolvo, non invenio niſi ubique inſuperabiles mihi difficultates; cohærentia enim deſcripta notas cujusdam vetuſtatis habet, ob idque comunes phyſiologicas regulas repudiat.

An ergo & præter, & contra, communes leges naturales, homo vitam vivere poſſit? Noſter vixit, ergo potuit. Ecquis OMNIPOTENTI regulas præſcripſit, ſecundum quas vitam conderet, ſervaretque humanam? Orbes terrarum innumerabiles condere poteſt, hominesque in iisdem producere, quos ſingulos vario modo condat, variis conſervet in vita modis. Metimur nos naturæ leges ex conſuetis obſervationibus; quas velit DEUS, has ſequitur leges. Et quis demum ejus arrogantiæ, aut potius dementiæ

tiæ erit, ut divinam potentiam ejusmodi legibus adstringere cogitet, circa quarum aut existentiam, aut intellectum, adhuc litigant Artis principes? *Hallerum* volo, *Werlhovium*, *Hambergerum*, *Albinum*, *Boerhaavium*, compluresque alios, quibus necdum inter sese de his legibus convenit. Homunciones nos! observata colligimus, legesque condimus ex iisdem; dum interim nos sæpe in observatis vel unicum lateat, a quo vera rerum dependeat notities. Quis ennarrat in quod quantisque rebus meridiem credamus, quam adhuc involvat nox aterrima? Aestum marinum, secuti *Newtonum*, tam clare suis percipimus de causis, ut qui Cœlum perlustraverit, Astra tetigerit, emensusque Maria fuerit, vix posset melius: & ne quid desit, calculo geometrico & algebraico abstrusum id in apricum duxisse videmur. Sed, quod dolendum, in hac nostra meridie magnus *Bernouilli* cæcutit, adeo ut acerbe

conqueratur *Newtonianos* tanto suo molimine huic negotio parum profuisse: aliamporro viam capessendam arbitratus, hanc patefacit candidus, hanc mathematice probat. Velimusne inire eandem? St! Eruditione, judicioque clarus *Eulerus*, *Newtoni* obscuritatem, viamque, quam iniverit, & tortuositatis, & erroris, aperte criminatus; alias a Newtonianis & Bernoullianis leges detexit, easque, revocatis *Cartesii* vorticibus, mathematice demonstrasse visus est. Videtisne quam incerta sint, quæ pro certis habueramus, pro invictis, pro demonstratis? Nostra nobiscum Anima ita cohabitat, ut unum cum eadem Ens existamus. Ejus veluti primariam sedem, ejus proprium cum corpore vinculum, ac vitalis principii locum, modumque demum verum, quo anima & suam machinam gubernet, & ab eadem afficiatur; hæc, inquam, omnia Mortales intelligere, explicareque, se posse autumant: verum

rum millenis ab annis, in hunc usque diem, circa hanc rem disceptatum fuit, sua cuique sententia est, sua quemque opinio trahit. Neque mirum hoc, cum quædam *Secundæ* causæ nobis duntaxat pateant, veras vero, primasque rerum causas, Summus rerum Arbiter, quod earum notitiæ nos non interesset, nobis abscondere voluerit. Unde crediderim inutiliter quæsivisse, vane quærere, sontice quæsiturum audax *Japeti* genus, quid Vitalium principium actionum? quæ animæ sedes? quis operationis ejus, passionisque, modus? Resonat Europa Physiologorum hoc tempore clamoribus, veluti de hoc *Gordio* nodo plane ovantium; interea dum experimenta, quibus ad sententiam tuendam utuntur, ab aliis repetita, prorsum aliud clament, contrariam inducant conclusionem. Adeo & in hisce, & in multis aliis, id saltem demonstratur, quod in sacris legimus, Eccles. Cap. I.

Cunctæ res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. & Cap. III. *Vidi afflictionem quam dedit* DEUS *filiis hominum, ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum; ut non inveniat homo opus, quod operatus est* DEUS, *ab initio, usque ad finem.* Et Cap. VIII. *Et intellexi quod omnium operum* DEI *nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* Tandem Cap. IX. *Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis, sic nescis opera* DEI, *qui fabricator est omnium.*

Si hæc dixit *Salomon*, *Salomon* qui Philosophiam ab ipso DEO edoctus erat, Lib. Sap. Cap. 7. *omnium enim Artifex docuit me, Sapientia;* Cui dixerat DEUS Lib. 3. Reg. Cap. 3. *Dedi tibi cor sapiens*

piens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tibi fuerit, nec post te resurrecturus sit; Qui differuerat, ibid Cap. 4. *Super lignis, a Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hyssopum, qui egreditur de pariete;* differueratque *de Jumentis, & Volucribus, & Reptilibus, & Piscibus:* si, inquam, tantus ille Philosophus ita asserit, utique sana nos Ratio jubet superba nos nostra contrahere vela. Sobriam imitemur, id est veram sapientiam *Salomonis*, nos ita monentis; quam mire imitatus est Eminentissimus S. R. E. Cardinalis *de Polignac*, in Aureo suo *Anti-Lucretio*, destinato ad veram Religionem tuendam adversus *Epicurum, Lucretium, Spinosam, Hobbesium*, ejusque impiæ farinæ autores alios. Videatur Lib. 5. pag. 158. & 187. Lib. 9. pag. 358. & alibi passim.

Facta hac necessaria digressione circa ea, quæ in hoc cadavere mirabamur,

pauca dicenda ſuperſunt. Quid ſibi illæ ſuſceptiones Inteſtinorum? Hæ videntur ſpaſmis ſub mortem natis deberi; ut in alio caſu *Rat. med.* 1756. *cap.* 7. explicui. Qui de his plura, adeat *Ill. Præſidis comm. in cap. de infl. inteſt.* & laudatum ibidem tractatum Egregii *C. H. Velſé*, medici & Senatoris *Hagani*, candidi mei, æternumque honorandi amici, *de mutuo Inteſtinorum ingreſſu.*

Sed cur acubitu materiæ purulentæ ad ſiniſtrum femoris os, per integros ſex menſes, nullæ noxæ oſſi illatæ; accubitu vero duorum cum dimidio menſium, deſtructio tanta, tum dextri oſſis femoris, tum omnis acetabuli? Forte in priore caſu hæſit materia faſciam latam inter, muſculosque; in poſteriore immediate ad oſſa. Forſan eadem blandior olim, reſorptione acrior facta eſt. Forte non reſorpta, ſed per celluloſitatem a

siniſtro femore in dextrum translata, eodem hoc motu acrior facta fuit.

CAPVT X.

Quædam de pulmone innatante aut ſubſidente in aqua.

In dubio Infanticidio ſolet vulgo ex pulmone, fundum aquæ petente, judicari infantem poſt partum non vixiſſe; eodem vero innatante, vixiſſe, reſpiraſſe. Obſervationes in Noſocomio factæ quandam hic prudentiam ſuadent, ne peccemus. Ter enim, quaterve, jam demonſtravi publice notabiles portiones Pulmonis Adultorum, in aquam injectas, fundum petere.

Etenim obſtructiones, mucus copioſus, ſchirrhi, indurationesque pulmonum, reddunt eorum portiones, imo lobos

bos integros, graviores, aeri impervios, ita ut etiam leviores cæterum vicinæ portiones una deorsum trahantur: si vero gravior pars parva sit, in aqua a leviore sustinetur; separata autem fundum petit. Plures nunc relationes, ad judicem factæ, argumentum habent ex abscissa portione pulmonis, innatante, vel submersa aquis. Nonne hinc in proclivi fit, ut sontes fœminæ absolvantur, fallanturque Judices? Et si horis diversis, ob diversitatem jurisdictionis, a diversis chirurgis examen cum frusto pulmonis fiat, nonne hinc e diametro oppositæ relationes haberentur?

Consulentes autores Anatomicos, similia detegimus. *Diemerbroeck* pulmonem Adultorum schirrosum vidit aliquoties aquæ fundum petiisse. *In hist. Acad. Sc. par.* 1733. unius lateris pulmo integer innatavit aquæ, alterius submersus est totus. Ex *Zellero* & *Bohnio* patet tum Vituli, tum

tum Infantis, post navitatem respirantium pulmones, fundum in aqua petivisse, cujus causa aut mucus, aut valida in utero nata obstructio. Ita quidem ut aër non obstructam post nativitatem partem impleviſſet, obstructam minime.

Sed præterea vagit nonnunquam infans in partu, eo quod capite jam prodiens aëris inchoet usuram: deficientibus interim viribus matris, aut uteri orificio se arctius circum ejus collum constringente, infans ante nativitatem moritur. Pulmo hic innatabit aquæ, quamvis infans mortuus sit natus, reaque infanticidii agetur, secundum leges susceptas, mater. Castigandæ ergo & emendandæ erunt Regulæ artis ibidem loci, ubi adhuc more communi fiunt ad Judicem Relationes; ne vel judicem fallendi, vel sontes absolvendi, vel insontes damnandi, evidens periculum incurrere pergant.

CA-

CAPVT X.

De supputando calore corporis humani.

Ingeniosissimi Viri *Fahrenheit*, & *Prins*, ut & omnium laude superior *Reaumur*, post *Toricelli*, *Gallilæum*, *Drebelium*, *Paschal*, exacta nobis condidere thermometra, ad determinandum caloris humani gradum aptissima. Secundum hæc, omnia corpora non viva, non ignita, non in sphæra activitatis ignis posita, eo caloris gradu calent, qui obtinet ipsa in Athmosphæra. Ita ut Lignum, Lapis, Metalla, Sericum, Lana, Aqua, Vinum, Spiritus Vini, Alcohol, eundem inter sese, eundemque cum aëre communi, calorem habeant. Quod vero res sæpe aliter nobis adpareat, ut dum v. g. hyeme ferrum politum longe frigidius existimamus, quam vestem laneam; vitrum, quam lignum

gnum; lignum politum, quam idem carioſum; id inde fit, quod noſter nativus calor eo, qui in Athmosphæra eſt, longe major, athmosphæram lanæ mox moveat, & communicatione ſui majoris caloris, magis calefaciat: ſed quod idem ille calor noſter politas ferri particulas in ejus ſuperficie non niſi tarde moveat, & cum frigido aëre, inter ferri particulas reperiundo, non niſi lente ſeſe communicet; forſan etiam quia tempore frigidiſſimo, ſpicula glacialia inter ferri particulas cito non moventur. Dum tamen metallum, politave alia corpora, adplicata diu calente manu tenemus, tepeſcunt ſenſim; ſuſceptumque ſemel calorem ſervabunt diutius, quam corpora leviora, explicata de cauſa. Ipſa hominum, animaliumque cadavera, ut cætera omnia prius definita, quamdiu putredinem necdum inchoant, eundem habent, qui Atmoſphæræ eſt, calorem. Quid nunc in Phyſica & Medi-

dicina conferat exactus caloris variorum corporum calculus, evidenter, ni fallor, is, qui *Boerhaavii* Dissertationem *de igne*, omnibus Physicis adeo laudatam, bene comprehendit, intellecturus est. Hujus ergo, Laudatorumque antea virorum, vestigiis inhærens, datam ab ipsis doctrinam ultra promovere conatus fui, secundum proverbium: *Inventis addere facile.*

1mo. Calorem hominis sani definiverunt 95. 96. graduum. Calorem hominis in frigore frebrili jacentis a gradu 87. ad 94. ejus vero qui æstu febrili arderet a gradu 96. ad 108. & forte adhuc aliquid plus. Ergo recessus in frigore minor, a puncto fixo graduum 95. 96: quam ab eodem puncto excessus caloris.

2do. Calorem aëris athmosphærici statuerunt semper minorem eo, qui hominis sani est, idque etiam ardente sirio. Quin prorsum impossibile esse, ut homo ejusmodi in aëre diu vivere possit, qui suum

ipsi

ipsius æquaret; multo minus in eo, qui ejus proprium exsuperat. Rationes Physicas in Chemia *Boerhaave* dedit, *Cap. de igne Exp.* 19. *Coroll.* 16. „ Sanguis frigidior in arctos, elasticos, fortes, canales arteriæ pulmonalis, vi cordis dextri, atque molimine ingenti respirationis, pressus, actusque, necessario „ per unum pulmonem fertur copia æque „ magna, quam, eodem tempore, per „ universum corpus, omnesque ejus partes, simul. Hinc igitur idem sanguis „ nulla in parte corporis usque adeo atteri, adeoque & calescere poterit, „ quam in pulmone solo. Foret ergo „ calor illius homini intolerabilis, imo „ letalis. Verum aër, respirando ductus „ in pulmonem, est semper frigidior longe, quam hic sanguis. Et, per *Malpigiana*, sanguis hic in arteriolas minimas fusus, quæ vesiculis pulmonum tenuissimis adplicantur undique, per su-

„ perficies ergo incredibiliter latas expo-
„ nitur aëri, per omnia momenta tempo-
„ ris renovato, adeoque ſemper frigido:
„ unde ſanguis ex ſe, in nulla iterum to-
„ tius corporis plaga refrigeratur plus,
„ hoc reſpectu, quam pulmone noſtro.

3^tio. A magnis in arte viris, quos inter princeps *Boerhaave*, decretum fuit, decrementa hæc caloris in corpore humano, morborum tempore obſervanda, minori deberi attritui humorum in vaſa, vaſorum in humores, particularum humorum inter ſeſe: augmenta vero auctiori attritui.

Cum tantorum nominum debita veneratione, licebit propria obſervata enarrare, ex iisdem neceſſarias formare concluſiones.

Boerhaave, *Fahrenheit* apud *Boerhaave* laudato mox in corollario, *Hales in Hæmaſtatice*, *Derham Theol. Phys. cap. 2. Lib. 1. De Sauvages Lib. de inflam.* nobis dicunt quidem qualis nam caloris aut ho-

homo sit, aut alia res quæcumque; sed quanto tempore thermometrum adplicuerint, non addunt. Id porro præprimis requiri, antequam certi quidquam statui in physicis queat, demonstrabunt sequentia observata, capta & in me, sano, & in pluribus aliis sanis, & denique plurimis in ægrotis. Non autem semel, deciesve, sed pluries ipsissima experimenta iterata sunt, & semper idem docuerunt.

Si per dimidium horæ quadrantem sano homini admotum sub axilla thermometrum est, calorem notat graduum 95. 96. Si per quadrantem, gradum notat 97. 98. 99. Si per dimidiam horam, 100. 101. Si per horam integram, 101. 102. At vero si dein bihorio, ultrave adhibetur, nondum observavimus illud majorem gradum notare.

Si nunc idem adplicemus ægris, rem præcise invenimus, quemadmodum notant autores laudati, dummodo per semi-

quadrantem illud admoveretur. Nempe si per dimidium quadrantem in modico admodum febrili calore notaverit 100. gradus, post quadrantem notabit 101. 102. Si per mediam horam 102. 103. Si per integram, 103. 104. Aliis vicibus in febre continua per mediam horam dabat gradus 106. per horam 109. aliquoties per semihoram 103. per horam 105.

Suspicabitur forte quis febrilem calorem interea temporis auctum fuisse, adeoque & inde repertam notam mercurii altiorem; respondeo, id semel, iterumque contingere posse; sed cur in sanis thermometrum longiore tempore adhibitum adscendit, licet naturalis calor noster minime augeatur? Et cur in ægris, dum nulla caloris mutatio, neque ab ipsis, neque a nobis, observetur, constanti tamen lege adscendat? Ergo minime ab aucto calore febrili.

Et

Et ne quis vitiosa mea thermometra criminetur, optima multa possideo, quæ præcipue fabrefecit mihi ingeniosissimus Physicus, & egregius Mathematicus, Rev. *Marci*, ad modum *Fahrenheit*, *Prins*, & *Reaumur*. De industria parva mea Fahrenheitiana, quibus apud ægros utor, exploravi ad *magnum universale Thermometron*, quod subtilis artifex *Prins*, magno cum labore, ipse adornaverat, hacque lege de meorum præstantia convictus sum.

Unde ex datis experimentis id debui concludere, quod defectu adplicationis tempus determinandi, neque sanorum, neque ægrorum calor, rite fuerit determinatus.

2^dam. Autorum Thesin multa observata labefactant. *Hales*, *Boerhaave*, aliique, impossibile credidere, ut homo diu subsisteret eo in aeris calore, qui suum proprium calorem aut æquaret, aut superaret;

ret; idque ob datas antea rationes. Attamen ex obſervatis, communicatis cum Doctiſſ. *Derham*, *Theol. Phyſ. Lib.* 1. *Cap.* 2. Thermometra *ſub æquatore* deſignant eundem circiter caloris in aëre gradum, qui hominis eſt. Quid? quod aëris calor ſæpe tranſcendat humanum? Dum accuratiſſima thermometra plura ſuſpendi aliquoties in aere libero, ubi nulla radiorum a parietibus reflexio, in umbra ſolis; alia vero plura ſoli irradianti expoſui: differentiam nonnunquam obſervavi 30. graduum. Adhuc 27. Aug. inter 3. & 4. pomeridianam, cum in ædibus eodem tempore thermometra haberent gradum 71. in aere vero aperto umbroſo 75; Thermometrum univerſale *Prinſii*, ſoli irradianti libero, citra reflectiones ullas, expoſitum, intra $\frac{1}{4}$ horæ adſcendit ad gradum $103\frac{1}{2}$. exin omni momento tantillum deſcenſum affectabat, idque fere per alium horæ quadrantem idem, & mox iterum

iterum adscensum. Semihora elapsa, adscendit sensim ad 107. Relictum per aliam dimidiam horam, non adscendit ultra; forte quod post quartam aër calore non augescebat. Pari ratione octo alia thermometra, exigua admodum cum differentia, caloris gradum indigitarunt.

Porro in tam ardente calore exponimur in Platea, in Via publica nullis consita arboribus, in Campis, Messores in agris, Vinitores in vineis, integri, dum castra metantur, Exercitus. Profecto omnes illi per æstatem sæpe aërem inspirant suo proprio aliquanto calidiorem, intereaque vivunt; & si moderate vitam instituant, atque a gelido subitoque potu abstineant, sani passim degunt. Igitur sub æquatore vivunt bene homines, in aeris calore, cum humano æquali: vivunt bene per magnam Europæ partem in calore humanum longe superante. Aeris ergo in inspirando usus videtur potius ad motum

ſanguinis, quam ad ejusdem refrigerium facere: qua in re a textu *Boerhaavii*, ex Chemia allato, diſcedo quidem, ſed ad clariſſimum Virum iterum accedo, rem, ut hic facio, explicantem *phyſiol.* §. 202. Et profecto ſi ſufficiat refrigerium aëris, ad gradus 10. frigidioris, fervido pulmonum ſanguini, an non vehementer noceret is, qui gelida bruma eſſet 70. 80. gradibus inferior calore humano? Nonne oporteret hominis ſanguinem æſtate, quam hyeme, longe calidiorem ad thermometra reperiri?

3^tia. Eruditorum theſis ſtatuit calorem ab attritu oriri. Evincere id multi morbi videntur; ut maxime *cap. de calore febrili Præceptor* oſtendit; attamen conſtantem inde regulam deducere experimenta vetant. In Hemitritæa, quam, cum continua febre, intermittens quotidiana formabat, homo intermittentis paroxysmum tanto cum frigore experiebatur, ut,

ſi

si frigus modo abesset, morbum totum floccifacere se diceret, propter immane vero frigus se sustinendo ultra non esse. Easdemque querelas multis in paroxysmis repetivit. Dabat tamen Thermometrum passim 104. gradus. Neque vel hilum adscendit illud, dum in ardente deinceps calore admoveretur. Et dum per sequentes paroxysmos frigus imminueretur, gradus tamen caloris 100. 99. 98. fuere. Frigoris porro perceptio homini vivida; frigoris signa, algor, tremor, stridor dentium, evidentia erant: dum interim calorem naturali superiorem notaret thermometrum, dumque nos, repetito sæpe examine hominem tepentem, ac fere naturaliter calentem, passim deprehenderemus. Expectabitis quid ex pulsu observatum sit? Is more solito, tempore frigoris febrilis, celer, parvus, contractus utcumque: caloris vero tempore plenior, liberior, major. Thermometrum sem-

per ſub axillis adplicatum ita adſcendit, cum tamen potiſſimum frigoris ſenſum æger toto thorace perciperet.

Veteres deſcripſere Febrim ἠπιαλὴν, quam enarrat, non explicat, *Hippocrates*. *Galenus* & *Goræus* eam eſſe dicunt, in qua per univerſum corpus caloris ſimul & frigoris perceptio adeſſet; quod a bile & pituita ſimul motis explicatum ſuo more velint. *Erotianus* & *Foeſius*, in ἠπιαλῇ *Hippocratis* exponenda, non faciunt ardoris mentionem, ſed continui duntaxat & frigoris, & rigoris. At quocumque demum ſenſu velis, non fuit hominis noſtri febris ἠπίαλα. Nam neque ille ſimul frigus caloremque percepit, nec perpetuo friguit, horruitque.

Eſt Veteribus alia deſcripta febris λειπυρία, de qua etiam *Hipp.* Aph. 4. 48 7-72, „ In febribus non intermitten-„ tibus, ſi externa frigeant, & interna „ urantur, & ſitiant, lethale". Cum hac

hac descriptione conveniunt *interpretes*; sed neque hujusmodi febre laboravit noster. Nam sine thermometro latuisset nos penitus calor ille, naturalem 7. 8. gradibus exsuperans, ipseque æger eum non est expertus: externum enim internumque frigus conquestus est.

Qua tandem ratione ejusmodi Phænomena explicabuntur? Vulgaris doctrina Medicorum mechanicorum est quod a nata in arteriis capillaribus versus corporis ambitum resistentia, cor velocius validiusque se contrahere veluti cogeretur; ut copiosiorem humorem per aream minorem traduceret. Verum qui leges hydraulicas a doctissimo *de Sauvages*, Tractatu *de Inflamatione* explicatas, & corpori humano adplicitas, attente contempletur, prorsus contrarium concludere cogitur. *Vide hunc tract. a* §. 24. *ad* 62. Et profecto experientiam consulentes, videmus in Paronychia, Otalgia, Tendinis punctura, Ca-

Capillarium obstructionem adeo modicam, ut notabilem effectum in sanguinem, & cor, edere non posset; & tamen quam acutæ aliquando in his febres! quanti calores! contrario febre comburi oporteret Chloroticam virginem, Scrophulosum interno externoque corpore puerum, quibus fors media pars obstructa sit Capillarium; cum tamen hos reperiamus a naturali calore remotiores. Si quis dicat in his febres haud generari, quod cordi vires desint; attendat ille quid his contingat, suscepto varioloso, morbilloso, aliove, miasmate! Motus cordis, ejusque velocitas, augentur ita, ut aquosus pridem mucosusque cruor, jam phlogistica materie scateat, missusque de vena densam mox crustam formet.

An igitur nata quacumque de causa in humoribus acrimonia motum cordis, vasorumque, irritando, augeret? Cum anatome detexerimus cor inflammari, suppurari-

rarique posse, citra perceptos eo tempore dolores: cum præterea Apoplexia doceat eo ipso tempore, quo nullum inter Nervos sentientes, & sensorium commune, Commercium detur, cordis motum notabiliter augeri: hanc ita dictam irritabilitatem pro causa ægrius admittere possumus. Neque nos hujus irritabilitatis convincere moderna experimenta valent, cum alii eorundem vim contrariis eludant experimentis. Daturque aliquando febris mox in corpore saniſſimo nata, ubi acrimoniam ne Lyncæi quidem oculi unquam detegant; & hæ quidem violentiſſimæ.

An igitur hæc de origine motus cordis, motusque ejus, ac velocitatis incremento, quæstio, inter illas locanda quæstiones, quas Ille, qui se solum in S. Scriptura vocat Scrutatorem Cordium, ille perpetuo nobis amandus & adorandus, nostrum adeo limitatum, & imbecille ingenium,

nium, latere voluerit; ut rei mirabilitate attoniti, in admirandi Artificis Encomia profunderemur?

Verum tamen dato semel, & a causis explicato, aucto motu cordis, nunquid natus inde attritus phænomena, in viro nostro observata, explicet? Non puto. Tempore frigoris homini intolerabilis, cum pulsu contractiore minore, Thermometrum signat octo gradus ultra calorem naturalem: præterea tempore quo intolerabiles ardores homo conqueritur, quo pulsus magnus ac celer est, Thermometrum habet eundem caloris gradum. Hoc phænomenon qui legibus physicis bene ex attritu explicuerit, erit mihi magnus Apollo.

Alia ergo causa subsit oporteat, quam solus attritus, quæ augeat, auctumque sustineat calorem; idque eodem tempore, quo sensus nil nisi frigus animæ denuncient.

Quæ-

Quæstio nova, æque quam prior, intricata nempe cur obtinente in homine calore, naturalem octo gradibus superante; in homine, inquam, mentis compote, perpetuæ de frigore, eoque non tolerando querelæ? Idque una cum signis frigoris, tremore, rigore, stridore dentium? Nunquid contrarium ejus, quod in corpore obtinet, nervosque afficit, renunciari animæ queat? Absonum hoc videretur, nisi huic similia, eoque mirabiliora, in humana œconomia contingere fateri cogeremur. Homo bene in lecto calens, in somnio videtur sibi frigere totus & incredibili voluptate afficitur, dum igni grato admoveri visus, gelu membrorum superare se credit. Homo bene cœnatus, nocte famelicus sibi videtur, & amœnitate appositæ Dapis delectatur impense, famemque explet. Ergo citra ullum commercium corporeum, imo cum contrariis corporis conditionibus, Anima nostra gaudiis

diis affici, mœroribusque, grato & ingrato, poteſt. Argumenti genus, quo impios convincamus, qui negent Animas a corpore jam ſeparatas, iis poſſe cruciari, quibus, dum in corpore viverent, ope corporeorum organorum, affici ſolerent. *Luc.* 16. *v.* 24.

Difficultatem, inquiet quis, difficultatibus potius cumulas, quam explicas. Fateor; neque aliter poſſum. Explicationes hucusque ab eruditis datas, nullius momenti eſſe, neminique ſatisfacientes, novimus abunde; alias porro ignoramus. Unde hanc ipſam quæſtionem iterum relegamus ad illas, quas ignorare debuerimus: noſſe enim ſi oportuiſſet, optimus noſtræ machinæ Conditor easdem patefeciſſet. Imo oportet harum ignorantiam nobis conducere, quia *Vidit Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona. Gen.* 1. 31.

Patientia igitur in experimentis, libero ab hypotheſibus animo capiendis, multa

ta dediſcimus, quæ humana arrogantia, & præcipitantia, perperam addidiceramus. Sed præſtat hominem, ad veritatem æternum contemplandam deſtinatum, ab erroribus remotiorem fieri, ac veritati proximiorem: ſic propius ad felicitatem, quondam æternam futuram nobis, accedimus.

Quot igitur encomiis ſufficiam, ut MATREM PATRIÆ, MATREM ACADEMIÆ, AVGVSTISSIMAM IMPERATRICEM, MARIAM THERESIAM, digne concelebrem! quod pro ſua benevolentia, munificentia veroque ſcientiarum amore, indicante & hortante Illuſtriſſimo Medicæ Facultatis Præſide, Libero Barone *van Swieten*, hoc condiderit, reditibusque ditaverit Noſocomium; ut in eo, poſthabitis omnibus circa Medicinam ſyſtematibus, Nobilis hæc, ac neceſſaria Ars, ſolis experimentis, & prudenter captis obſervatio-

nibus, traderetur, coleretur, augeſceret! ſane & huic Viro debitas hanc ob cauſam laudes ſera poſteritas canet.

Sed ut hoc caput abſolvam, paucisque dicta confirmem, reſumendus hic eſt caſus hominis cujus Cap. II. mentio facta fuit. Is in ſuo marmoreo frigore, integris 24. horis ante mortem perdurante, ſine vel minimo arteriarum pullu, ulla arte indagando, notavit in Thermometro calorem 97. graduum, idque adhuc bihorio ante mortem. Thermometrum autem, paucis minutis admotum, hunc gradum notavit; notaturum forte altiorem, ſi diutius applicitum fuiſſet. En iterum ſine ullo fere attritu calorem naturali majorem!

Idem, aliud tentans, expertus ſum. Animus erat experiri num cortex peruv. ipſa in febre datus, febrilem calorem augeret, prolongaretque; ut laudatiſſimus *Hales* habet *Hæmaſt. Exp.* 18. *N°.* 6. Apta ad id occaſio erat. Fœmina 24. annorum, de

de qua actum cap. 6. febri continua gravi, cum quotidiana intermittente afflicta, cortice curanda erat 12. morbi die. Cortex datus dedit prima die gradum caloris uno inferiorem ei, qui hesternus fuerat; die altero binis inferiorem gradibus; quarto vero die fœmina prorsum omni febre caruit. Ergo integram corticis, in substantia ut vocant, unciam spatio Nucthemeri absumens ægra, non incrementa habuit, sed decrementa caloris. Cortex tamen aliis in occasionibus auget calorem; nam omni experimento liquet eo in iis augeri calorem, qui naturali minorem possideant; ut eundem minuit iis, qui naturali majorem. Qua id vi efficiat, cum *Sturmio*, cum *Bado*, cum *Mortono*, ignorantiam fateri malim, quam falsa incertaque proferre.

Sed, quod res est, hæc ipsa mulier, quarto die ab usu corticis, febris prorsum expers, naturaliter calens, moderatum sanum calorem ipsa experta, pulsum lentum

bonumque habens; tamen signavit in thermometro gradum 102. multisque postea diebus calorem habuit naturali majorem. Ergo calor non a solo attritu, non a solo motu aucto.

CAPVT XI.

De vario tumorum genere.

Inflammatorii tumores qui generentur, hic inquirere non est animus; sed quid de lentis quibusdam tumoribus, tarde crescentibus, diuque obtinentibus, cogitandum sit, indagare.

Tales namque in collo multi gerunt plures, minores; variæ magnitudinis, duritiæque: ita nonnunquam, ut totum in ambitu collum conglomeratis ejusmodi tumoribus maxime difforme fiat. Abdomen, thorax, totumque denique corpus, nonnunquam iisdem scatet. Substantia eorum diver-

diversa; diversa, quam contineant, materies, haud in variis duntaxat hominibus, sed eodem etiam in nomine & quidem ita, ut eodem in corpore trium, quatuor, quinque, specierum variarum habeantur tumores; quorum quandoque nulli vix aliquam curationem admittant; in aliis nonnulli tumores ægre, facile alii, curentur; in nonnullis longo molimine sanentur omnes; denique curatorum multi non raro postliminio repullulent. Ex multis unam alteramve historiam descripsisse juvabit, ut de eorum genio, naturaque, cuique constet.

Puerum 10. annorum, multis in collo, & sub axillis, tumoribus scatentem, muco turgidum, ventre tumidum, cacheticum totum, prægressi anni autumno ad me attulerant. Quæ remedia in usum advocata sunt, hæc postea historiæ aliorum ægrorum dabunt. Puer hydropicus factus, post expletas decem in Nosocomio septimanas, calamitosam vitam terminavit.

Cadaver luſtravi cum Clariſſimo & dexterrimo Anatomes Profeſſore *Gaſſer*, & exercitatiſſimo Chirurgo Noſocomii Civici *Leber*, qui in omnibus diſſectionibus ſemper gratum mihi, utileque, præbere auxilium ſolent, tota ſtudioſorum præſente cohorte. Aperto abdomine Meſenterium tum vehementer tumidum fuit, tum penitus nudum ac conſpicuum, Inteſtinis omnibus quaſi naturaliter verſus ambitum remotis. Tumores Meſenterii magni, durique iidem & ſolitarii, cum peritonæo vero, & ligamentis vertebrarum lumborum, adeo intime concreti, ut Meſenterium citra dilacerationem haud potuerit a vertebris ſolvi. Quoad naturam tumorum, in quibusdam medium folliculum occupabat alba materies, aut griſea, unita, æquabilis, craſſa pulte durior, mollior lardo, & in meditullio veræ pulti ſimilis. In aliis materies tum albidior erat, tum etiam in meditullio durior. In aliis tota iterum dura, æquabilis,

bilis, sciſſilis. In nonnullis veluti calx aqua miſta oculis adparebat, digitis nullam exhibens aſperitatem. Denique, in una alterave, vera calcarea materies, dura, tactu aſpera, ceu in fungoſum lapidem concreta. Ad vaſa iliaca utraque, ad Pericardium, Sternum, Diaphragma, ſupra Aſperam arteriam ad Jugulum, ad Axillas, ubique ejusmodi reperiundi tumores erant. Multa in thorace, & abdomine, aqua.

Ad monſtroſum nunc collum verſo examine, Tumores non amplius ſolitarii, ſed & pluribus minoribus, ſibi incumbentibus, accumbentibusque, & communi celluloſitate circumdati conſtabant. Membranas alii tenues, craſſiores alii, nonnulli denique prope cartilagineas, habebant. Intercurrebant per tumorum intercapedines, ſupraque eosdem, arteriæ, venæ, nervi multi, per tunicarum ſubſtantiam diſperſi. Tumore prudenter aperto, vaſa eademi

minores, quibus massa major componebatur, tumores, se dividebant: tumorumque multi vasis in collo majoribus tam firmiter increverant, ut sine alterutrorum læsione separari non possent; vasa tamen illa majora a tumoribus non videbantur notabiliter comprimi. Encephalon solum ab his malis immune fuit. Ubique in colli tumoribus diversitas materiæ: imo aliquot ante mortem septimanis ingens adparuerat tumor, suppuraverat, disparuerat. Plerique vero quasi una cartilaginosa substantia erant, vel atheromata. Sedes porro omnium aut glandulæ erant, aut adiposi folliculi.

Multiplex igitur uno in corpore tumorum differentia: sed aliis in corporibus adhuc alias formas induunt. Fœminæ cætera sanæ a tribus retro mensibus solitarius ejusmodi tumor creverat sponte, in colli postici dextro latere, partem cucullaris musculi, ut & splenium capitis, & comple-

plexum tegens. Libere hærentem Chirurgus enucleavit, globo ſimilem, levem. Exſciſſum tumorem examinantes, plures membranaceas lamellas, vaſculis multis refertas, primo ſeparavimus; dein ad duritiem ſemicartilagineam ſesquiliniaris craſſitudinis pervenimus, quam intus inveſtiebat durior compages, in plagis quibusdam perfecte cartilaginea. Magnus tunc ſequebatur folliculus, plenus materie pellucidiſſima, gelatinoſa, ſubflava, tunc ſanguis fluidus, coccineus, per tremulum hoc gelatum filatim quaſi diſperſus, vaſis non contentus tamen. Portio vero quædam rubicunda, gelatinoſa, uno in loco ad internum folliculi parietem hærebat, non quidem affixa, ſed veluti leviter agglutinata. Vas vero, quo ejusmodi duplex materia in cavum folliculum intraſſet, nullo ſcrutinio patuit. An durum tumoris putamen, poſt enucleationem contractum, vaſa in cavum penetrantia compreſſiſſet,

rubrum partim in cavum, partim retro expuliſſet? Sicque vaſis conſpectum ademiſſet? ſaltem microſcopio examinata materies hæc, & undique perſciſſa, non niſi homogenea, vaſisque orba, adparuit.

Aliud genus tumoris intellectu difficile, haud ita pridem tribus in hominibus vidi. Sedes in maxilla utraque eſt, incipiens ad aurem, ſub proceſſu zygomatico procedens, ad alterum tertiumve dentem molarem pervenit, deſcenditque ad mediam, imo & ad infimam maxillæ inferioris partem. Si in ore examines, eſt ligni inſtar durus, & veſtitus membrana, ruber colore, a maxillis liber, præterquam ſuperiore ſui parte. Lignea durities ubique æqualis. Palmam manus magnitudine occupat. Cuidam fœminæ & totam occupat parotidis ſedem. Eſt, cui Zygomaticus proceſſus extroſum trudi videatur. Nullis hucusque remediis auſcultat, etiam ſolventiſſimis. Si forte alicubi plaga emolle-

ſcens

ſcens materiem videatur continere, ea aperta dat ſanguinem merum, dat Lympham; cæterum nec ſuperat, nec mole decreſcit. Qua proprie lege naſcantur, quidve gerant intra ſeſe, necdum bene detegere licuit. Buccinator, Zygomaticus; major minorque, ſupra tumorem libere agunt.

Hæc de theoretica tumorum quorundam contemplatione, quorum difficilem fateor curam eſſe; quid tamen in inveteratis, deſperatisque, tentaverim, enarrabo.

Acceſſit me 20. annos nata fœmina, vinitorio opere victum quæritans, pluribus deturpata toto collo tumoribus. Varii quidem illi, maximeque ad nucham, ſuppurantes apparuere, apertique dederunt puris tantillum, ſed reliqua mole manſere duriſſimi; quantacumque opera eorundem ſuppuratio, unguento ægyptiaco, aut adplicito vitriolo calcinato, aut præcipitato rubro, aut trochiſcis de Minio Vigonis, ex-

exploraretur; uno alterove, in tanto numero, excepto, omnia frustra erant.

Hinc in ea institui *Galeni* methodum, qua Aceti vapor, apto ad id instrumento, quotidie ad dura hæc corpora determinetur, idque per sex integros menses continuavi: interea dum patiens uteretur Vino austriaco ccmmuni, in quo sal alcalinus solutus, ut hoc veluti saponaceo liquore solverentur concreta; uti & sæpe pilulis gummosis ac saponaceis. Sed omnia frustra.

Deinde ipsi per alium dimidium annum dedi dragmam integram *spongiæ ustæ* quotidie. Spongia dat usta odorem, ustis animalium cornibus similem, salem alcalinum volatilem, & oleum tale. Qui tunc carbo remanet, habet salis fixi quidquam, &, ut magnes indicat, quid ferri. Si jam vase rite clauso spongia uritur, oleum & sal volatile cum fixis principiis unita manent. Spongia sic parata multos scro-

ſcrophulos curat: aſt dimidii anni ſpatio hæc fœmina XVI. Libras nequicquam aſſumpſit, quamvis interea variis emplaſtris, unguentis, fomentis, frictionibusque, reſolutio tentaretur.

Unde ad aliud reſolvens confugiens, ſpiritum frumenti præſcripſi cum Mercurio ſublimato, continuatis frictionibus, & dato quartis ſingulis diebus purgante hydragogo. Et hæc per dimidium annum vix quidquam profuere.

Tandem egregius *Greg. Menſurati*, optimus *Græcenſis* Medicus, Chirurgiæ ibidem & Anatomes Profeſſor, quem nunc morte abreptum lugemus, communicavit mecum remedium, quo ſe plurimos in *Styria*, & *Carinthia*, curaſſe aſſeverabat. ℞. Nihil albi unc. IV. Oſſium ſepiæ, Putaminum Ovorum a. unc. ij. Panni ſcarlatini unc. $1\frac{1}{2}$ Miſta vaſe clauſo comburantur, rediganturque in pulverem. Doſis pro adulto gran. XVIII. bis de die;

ea

ea quidem lege, ut ipso in plenilunio purgans phlegmagogon sumatur, & sequentibus sex diebus duodecim pulveres assumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Quosdam tunc curatos ajebat; quibus vero malum non multum, aut non integre ademtum, his altero plenilunio, tertio, quatorve, eandem repetendam methodum esse: sed Styros suos raro ea ad tertiam vicem indigere.

Volui ad literam, ut ajunt, hoc consilium exsequi, ne quis, si minus succederet, neglectum accusaret. Sumsit fœmina remedium cum effectu nonnullo, repetivit toties, donec ad quintum plenilunium perfecte curata esset. Sed pendula in collo cutis, sacci instar, difformitati erat. Frictionibus autem aromaticis, & ligatura idonea, cutis naturalem contractionem recuperavit.

Successit idem experimentum in juvene, qui etiam antea varias methodos frustra

ſtra expertus eſſet: unus tamen alterve ipſi tumor ſuperfuit, quod, peracta fere tota cura, ſe ipſum negligeret.

Nolim hic loci, ne longior ſim, examinare undenam iſta horum medicamentorum efficacia? ſuffecerit hucusque efficaciam vidiſſe.

Verum quod mireris mecum, & condoleas, ceſſantibus utrisque a remedio, malum ſenſim rediit. Diatheſis manſerat, curatis ejus effectibus. Mens igitur eſt in aliis, modo morigeros ſe præbeant, remedium per dimidium annum a perfecta curatione continuare.

CAPVT XII.

De mira variorum medicamentorum efficacia.

In *Rat. med.* 1756. cap. 9. quædam obſervata circa calculum me in ſequentibus

tibus communicaturum ſpoponderam; fidem nunc liberabo.

Ac primo quidem de *Uva Urſina* affirmari oportet, optimum remedium eſſe in Renum, Veſicæque morbis, dum calculus aut adeſſe noſcitur, aut ſui ſaltem ſuſpicionem facit. Nonnullis mitigat tormenta morbi, ut vita tolerabiliter tranſigatur; aliis omnia ſymptomata aufert, ut ſe curatos putent.

Uvae urſi uſus mihi commendabatur dudum ab *Illuſtriſſimo Præſide*, qui & omnem ejus, quam poſſidebat, copiam, mihi elargiebatur. Egregius Botanices ac Medicinæ Cultor, Dominus *Lucas Miſlei*, qui in *Styriæ* Alpibus, medias inter nives, magnam plantæ copiam mihi collegit, hanc mihi ejus deſcriptionem dedit.

„ Uva urſi. Ἀφλοϛάφυλος. *Tourne-*
„ *fort. inſtit. Rei Herb. Tab.* 370. Eſt
„ ex mente Cel. *Linnæi* Arbuti ſpecies,
„ nempe Arbutus caulibus procumbenti-
„ bus,

„ bus, foliis integerrimis. *Linn. Spec.*
„ *plant. Tab.* 1. 395. Num. 4. *Johan-*
„ *nis Bohini* Hiſtoria Plant. univerſalis
„ Tom. 1. Lib. 5. cap. 8. pag 523.
„ optimam dat iconem, ſed deſcriptionem
„ minus accuratam. *Galeni* deſcriptio vi-
„ detur convenientiſſima Lib. 7. cap. 4.
„ κατὰ τόπους. Frutex eſt humi repens,
„ locis paucis frigidiſſimis, iisque potiſſi-
„ mum creſcens, quos perpetuæ nives
„ tegant; *paucis* dico: nam mihi multos
„ altos montes conſcendenti, non niſi in
„ binis hactenus conſpectus eſt: in Au-
„ ſtria quidem, in Alpe *Gans* vulgo nun-
„ cupata, quinque Leucis ab Auſtriæ
„ Neapoli ſita; in Styria vero in Alpi-
„ bus nivalibus dictis, ſex Leucis a *Cel-*
„ *lis Marianis* remotis, ubi inter perpe-
„ tuas nives copioſius legitur. Caules
„ huic Frutici reptantes, cortex rufeſcens,
„ folia conferta, oblonga, ovata, inte-
„ gra, carnoſa. Flores monopetali, ova-

„ les, basi planiuscula, ore quinquefido:
„ lacineis obtusis, revolutis, parvis. Fru-
„ ctus est Bacca subrotunda, ceraso mi-
„ nori similis, rubra, seminibus quinque
„ osseis, planiusculis, fœta. Planta
„ perpetim viret; fructus altero anno ma-
„ turescit. Totus hic frutex, præser-
„ tim cortex & folia, amarum, adstrin-
„ gentemque habet saporem, fere ut
„ Peruanus cortex. Cæterum in colli-
„ genda hac planta attentus sit oportet
„ Rhizotomus, ne Vitem ideam, seu
„ Myrtillos rubros pro Uva ursina colli-
„ gat: ita enim hæ binæ plantæ, ut ovum
„ ovo, sibi similes videntur; nec nisi
„ systematicus Botanicus easdem semper
„ distinguere novit. Differentia tamen
„ hæc est: Uva ursi florem habet de-
„ cem staminibus, vitis idea, non ni-
„ si octo, præditum. Uvæ ursi Bac-
„ cæ non nisi quinque habent semina;

„ vaci

„ vaccinium, ſive vitis idea, viginti „ ſæpe.

Planta ſic cognita, videamus ejus egregios in medicina uſus. Sexagenarius vir a 20. retro annis difficultate mejendi crebro laboraverat, nunc per novem menſes fere continuo: ita ut guttatim, ſummisque, & intolerabilibus cum ardoribus, urinam emingeret fœtidiſſimam, purulentam, mucoſam, ſanguineam. Quin & Iſchuriam aliquoties paſſus, catheteré levandus fuerat. Utrum unc Cathetere, an acrimonia Urinæ, urethra læſa ſit, Catheter ſaltem induci non poteſt, ut exploretur num calculum veſica gerat.

Præmiſſis infuſis balſamicis, & laxantibus, data fuit homini quovis mane dragma dimidia hujus plantæ in pulverem redactæ; Turundæque, quæ feruntur eædem eſſe, quibus Pariſienſis Chirurgus *Daron* inclaruit, & divitias magnas com-

paravit, ipsi in urethram missæ sunt. Turundæ canalem egregie percuraverunt, sed Catheter immissus verti non potest; ob vesicæ forte parvitatem, quæ familiaris his, quos omni momento mingendi necessitas urgeat. Vesica enim, ultra non expansa, contrahit sese corrugaturque, ut exemplis anno elapso patuit. Cæterum per septem integros menses his pulveribus homo usus, Urinam nunc per aliquot menses crebram quidem & mucosam, licet haud ita fœtidam reddit; at vero doloribus, quibus per tot annos tantum non enectus erat, prorsum caret, bene dormit, bene appetit, ambulat, viribus valet, & sine ullo in urethra impedimento reddit urinam. Per dimidium annum omnia remedia cum neglexisset, initia levioris doloris expertus rediit, eosdem pulveres repetiturus.

Alius sexagenarius, qui a tanto tempore & ædes suas, & viciniam, miserri-

mis

mis clamoribus, & ejulatibus expleverat, ischuria demum quotidie redeunte laboravit; ita ut per septem integras septimanas, mane ac vespere, Cathetere juvandus fuerit: cujus tamen ope vix bihorii spatio tormentorum ferocitate carebat: & si quandoque minus feroces dolores pateretur nullam tamen Urinam reddiderat, nisi semel saltem de die Cathetere juvaretur. Præterea Herniam oscheocelen dictam, eamque magnam, patiebatur. Hic rerum status, cum ad nos accederet.

Herniæ aptum brachierium bene prospexit. Dragma media pulv. uv. urs. singulo mane data leve paregoricum vespere exhibitum, effecere, ut sexto die nunquam ultra Cathetere indiguerit. Urina tamen semper fœtida manebat, & quanvis eadem nocte & mane missa, dum eam inter 7. & 8. matutinam examinabamus, cum aceto effervescebat. Postquam autem tribus cum dimidio mensibus medica-

menta eadem continuaverat, Urinam diutius retinere potuit, doloribus caruit, vires adeptus est, & ex cacochymico sanus est factus. Negligentiam medelæ incipientis doloris reditu luens, repetiit Nosocomium, eandem rogaturus; postquam denuo omni dolore caruit, cumque iterum aliquantisper expertus esset num medela hac tuto carere posset, ad me rediit DEUM veneratus, mihique gratias agens. Suasi tamen alterno die pulverem sumeret; non rediit.

En autem aliam historiam. Cuidam quinto ætatis anno quinque in scroto ulcera oboriuntur, quorum ex uno calculus exit. Tumore, validoque scroti dolore, ac continuo materiæ albæ, urinæque, apertis de ulceribus, ipso inscio, prodeuntis, stillicidio laboraverat. Tandem enarrata Symptomata sensim evanuere, vago urethræ dolore, & materiæ albæ ex urethra stillicidio, perseverantibus. Viginti autem

tem annos nato, ſcroti, ac præprimis dextri, dolor & tumor renaſcuntur, ulcere ibidem, ut quondam, ſuccedente. Nato ulcere dolor conticuit; clauſo eodem, recruduit dolor. Aperto ex ulcere iterum, ipſi inſcio, urina, albidaque materies, extillavit, maxime quo tempore urina in mingendo per urethram tranſiret. Teſtes non male affecti; dexter modo ſiniſtro major, quod forte naturale. Inter medios teſtes, ubi corpus cavernoſum urethræ habetur, durum quiddam, ac utcumque fungoſum corpus percipitur, urethræ veluti appendix, cum ipſo ſcroto corrugato ibidem concretum, unde emitti urina videbatur: Perinæum vero mole totum, & bonum. Venerei, quoad ſciam, ſubeſt prorſum nihil. Siniſter teſtis primo vehementer doluerat, eratque varicoſum eodem in latere corpus pampiniforme. Solamini ipſi ſæpe fuerat unguentum hocce: ung. Nicotianæ unc. 11. Myrrhæ dr. 11.

M. Ut & Empl. compositum ex Empl. de Ranis cum merc. simpl. Diabotan. Divini, a unc. 1. ol. still. Rutæ dr. 1. M. Hic status rerum, cum operam nostram peteret.

Calculum ex urethra quinto ætatis anno per ulcus externum exivisse, ex historia patet; sed undenam ille? Si ex vesica eo pervenisset, ischuria laborasset diuturnitate nemini toleranda; nam sane calculus haud tam cito erodit urethram & corpus cavernosum, & scrotum, ut prodeat foras. Saltem si in scroto hæsit sine ischuria, indiguit longo tempore, antequam viam sibi eo versus paravisset. An non probabilius inflammationem ac suppurationem prægressas fuisse in urethra, acrem urinam in ulcusculo moram traxisse, ulcus ampliasse, elementaque calculi, quæ omnis sani hominis urinis insunt, ibi deposuisse, & hinc calculum produxisse, qui

qui viam ſibi extrorſum paulatim exederit?

Excreto hoc calculo, per 15. annos præcipuis illis ſymptomatibus caruit, ſed dolores & ardores in Urethra ſæpe perpeſſus eſt. Diſpoſitio leviter ulceroſa videtur ſuperſtes fuiſſe, ſed aſſiduo transfluxu urinæ abluta ſemper, ſimul vero ejusdem urinæ tranſitu, & adplicatione, recrudeſcens. Ita quidem ut levis hæc exulceratio ad 20. vitæ annum proſerpſerit, & ex ulcere in concreto cum urethra ſcroto, denuo urina, pusque, perſtillaverint. Natum ulcus difficulter claudi potuit, eo quod urina illud continuo irritaret. Clauſo ulcere extrinſecus, ſtagnans ejus in fundo urina dolores iterum majores creavit. Quam calloſitatem in corpore cavernoſo urethræ deprehendimus, eam ulcus pro more produxit.

Cum itaque uva urſina in ulcere Renum, Ureterum, Veſicæ cum calculi ſuſpicio-

ſpicione, adeo proficua nobis viſa eſſet, & huic eadem data eſt. Hac vero per tres menſes æger uſus, clauſa ſibi ulcera gaudet; caretque ita dolore, ardore, aliove quocumque ſymptomate, ut ille ſibi integre reſtitutus videatur. Quia tamen ſubinde ex ipſa urethra in glande penis nonnihil materiæ albæ extillat, ſuaſi ut per aliquot menſes remedium continuaret; id quod, cum ſe curatum credit, negligentius facit.

Fœmina quadragenaria major, elapſis quatuor ab hinc annis, percipere incepit totius corporis laſſitudines, gravesque lumborum dolores; quos octiduo poſt, idque per ſesquimenſem continuum, mictus ſanguineus excepit; mictum ſanguineum dein limpidiſſima urina ſequuta eſt. Cæcas ſuas hæmorrhoïdas adplicitis hirudinibus ſubinde levavit. Catameniis gaudet. Et licet deinceps ſemel, aut bis modo, urina quid ſanguinis commiſtum geſ-

gessisset, mansere tamen tanti lumborum dolores, ut pronare corpus ipsi ferre sit impossibile. Purulenta autem minxit nunquam; nunquam Ischuriam, Dysuriamve, passa est: Hæc mense Aug. 1756. me convenit, conquesta quod ibi ædibus suis expurgandis operam egregie navasset, jam in decimum diem summis cum lumborum doloribus, sanguinem emingreet. Urina licet recens, fœtebat multum. Calculum Renum historia hæc vivis depictam coloribus exhibet.

Exhibitis primo demulcentibus ac paregoricis, uva ursi data est; octiduo post, urina sine sanguine fuit, sine fœtore: mireque temperavit emplastrum latum de Labdano intolerabiles lumborum dolores. Uva ursina duobus exhibita mensibus effecit, ut integre restitutam sese, sanamque omnino pronunciaret. Monui vellet aliquamdiu adhuc medicamento pergere. Exin non rediit.

Ut

Ut uva ursi, ita *Sapo Venetus*, cum *aqua calcis*, pluribus profuit, sed non nisi copiose. Memorabile exemplum sutoris est, quem anni, & quod plus est, spatio, hujus experimenti causa, Nosocomium aluit.

Per septem integros annos, si quis unquam, calculi in vesica martyr, opem petiturus me adibat. A paucis unciis incipiendo dein integram mensuram, id est Libras IV. aquæ calcis, totidemque lactis, quotidie bibit; aptatoque ad id instrumento aqua calcis cum Lacte, semel, bisve de die, in vesicam est injecta. Potum egregie sustulit; injectiones quacumque arte, prudentia, mutatione aut copiæ aut materiæ, administrarentur, ferre non potuit. Unde Doctiss. *Whytt* M. D. & Prof. *Edimb.* sequutus, a mense Nov. 1756. usque in Junium 1757. dedi ipsi integram unciam saponis veneti quotidie, cum aquæ calcis & lactis memorata copia.

Ita

Ita quidem ut in hac cura assumserit 17. Libras saponis, 1500. Libr. aq. calcis, & 1500. Libr. lactis.

Homo hic sub media cura incepit, & hucusque continuat, urinam tam facile reddere, quam unquam homo, qui semper expers calculi vixit: nulla unquam stranguria ultra affuit, nulla retentio, nullus ardor dolorve, imo retinet urinam debito sanorum tempore. Et quamvis jam per 4. 5. menses ex Nosocomio dimissus, tædio diuturni medicamenti, id ultra sumere recusset, atque indiscriminatim salsa & acria, quibus delectetur, affatim assumat, manet tamen saniissimus.

Interea autem Calculus cathetere noscitur in vesica esse, urinaque quotidie mucosa prodit. Egregius *Whytt* phænomenon explicat. Exemplo Nobilissimi Equitis *H. Walpole*, aliorumque, debuit concludere, si calculi non solverentur, eis tamen asperitates demi, circumvolvique

que cruſtam mucilaginoſam, quæ, ne noceat calculus, efficiat.

Sed uſus tantus alcalinorum, an ſolutionem humorum putridiſſimam non minitetur? Id *Whytt*, aliique cum illo, obſervarunt nunquam, neque in meo homine ſimile quidquam adparuit. Nam cum illi, ex cathectico ſano, plethora urgente, vena ſecari debuit, ſanguinem ejus pleno auditorio demonſtravi, omni nota optimum.

Mercurius ſublimatus corroſivus cum Spiritu frumenti datus, eſt remedium incomparabile, quo ex Conſilio *Ill. Præſidis*, L. B. *van Swieten*, multis in caſibus utor. In Libra Spiritus grana ſex ſolvuntur, danturque ejus duo de die cochlearia; aliquando, ſi videmus hominem id bene ferre, pertinaxque ſit malum, ter, imo, quater de die; ea lege ut vel Decocti alicujus emollientis, Althææ, Bardannæ, imo ſæpe aquæ puræ, Libr. II.

II. III. totidemque Lactis, quotidie absumat, & omni quarto mane purgetur quinque pilulis compositis ex mas. pil.extr. cath. gr. X. scammon. & Res. Ialap. a. gr. V. Spir. Vin. q. s. ut f. pil. N°. V. Tutius, blandiusque purgans, in quovis temperamento non datur, in Chronicis morbis. Vix credibile est, quantus hominum numerus tum in Nosocomio, tum maxime per Civitatem totam & suburbia, hac methodo, tam a venereis, quam a multis aliis chronicis malis, & restituatur in sanitatem, & sanus conservetur.

Puellæ cura, per hoc remedium facta, egregia sane est, ulceris primo nomæ, dein phagedenici, tandemque dusepulotici, cujus hist. cap. 6. dedi.

Juvenem spatio septem mensium pulcre idem curavit ab albugine, utramque corneam diaphanam totam obvelante, quam longæ, diræ, neglectæ, pessimeque tractatæ, Lippitudines produxerant; nullo

alio

alio remedio exhibito, præterquam discutientes herbas floresque, vino rubro incoctos, oculis admotos. Cura hæc levem modo maculam sinistro in oculo hucusque reliquit, dextrum ita limpidum effecit, ut legere omnia, & scribere expedite, & labore demum victum quæritare possit.

Hominem, qui ex venere toto corpore perfuse, etiam post Phlyctenas pannum crassum dextra in cornea gerebat, idem Remedium & a Lue, & a Panno Corneæ, trium mensium spatio, ita percuravit, ut ne vestigium quidem mali supereſſet.

Corpus antiquissima lue adeo arthriticum, ut hinc Anchyloses, illinc Paralyses, variique tumores & ulcera, illud jam dimidii anni spatio Lecto affixissent, hæc Methodus ita restituit, ut pedetentim moveri artus, tandemque quivis fere motus, qui a sano vegetoque corpore exerceri

ceri consueverint, exquisito digitorum motu excepto, denuo potuerint exerceri.

Lues venerea hominem longa a die emaciaverat; ac vesicam urinariam fœdissime exulceraverat, ita quidem, ut vesicæ ulcus magnopere intra ipsum Intestinum Rectum extuberaret, continuosque crearet tenesmos. Urinam non emittebat, nisi cathetere adjutus, pure onustam. Arthritis simul venerea vehementer illum torserat. Methodus dicta trimestri spatio integram omnium symptomatum curam absolvit, integram reddidit sanitatem. Et quamvis jam quinto mense quibusvis remediis ille abstineat, solo lacte excepto, illibata gaudet sanitate.

Haud tamen omnes methodus hæc curat; sunt enim, qui incurabiles: sunt qui curam commodam gaudentes, mox dein, imo ipsa sub cura, antiquum obtineant: Præterquam quod medicos reperias, qui vel non debito modo, vel no

sat diu, curam, instituant. Sed si hinc vituperaverit eam quis, a fortiore, quod ajunt, debebit Ptyalysmum, & Hidrosin vituperare. Angli certe hanc methodum, ut omnium optimam, plurimis, iisque pulcerrimis experimentis approbaverunt, Tractatu nuperrime edito *Medical. observations and inquiriis, Tom.* I.

Circa aquam marinam, quam *Tergesto* mihi afferendam curo & liquorem picis, quædam dicenda habeo, sed pauca experimenta afferre nolim; plerique enim ab horum protractiore usu abhorrent: unde longiore tempore indigeo.

CAPVT XIII.

De Machina Electrica.

Machinam electricam nostram multi hoc anno academico accessere, quo-

quorum nonnulli ex leviore Apoplexia, seu ex parapoplexia; alii Paralysis idiopathica; quidam a Plumbo, ut tres figuli; alii a Mercurio, ut duo deauratores; nonnulli ab Anchylosi genu, per vim externam orta; alii denique post Arthritidem, partes quasdam paralyticas haberent.

Horum plurimi per 1. 2. mensium spatium ubi accesserint, uno, tribus, imo sex mensibus, redire negligunt: tum quod multi ad extremos suburbiorum fines habitantes, adversa tempestate, maxime dudum humida, viis ægerrime uti queant; tum quod plures eleemosynis sustentati, otiose potius vivere ament, quam restitutis sibi artubus, panem suum in sudore vultus lucrari; tum quod nonnulli, integre pene restituti, præ amore victum sibi, suisque, quæritandi, antiquos labores strenue repetant. Exa-

mine porro omnium exacte instituto, constitit:

1mo. Nemini unquam vim electricam vel minimum nocuisse, licet raro casu quibusdam crearet dolorem. Hinc nemini formidini esse debere, ne, si non prosit, noceat sibi.

2do. Tres fuisse, quibus principio nihil profuerit, quique ideo non redierint.

3tio. Unum fuisse, alterumve, quibus per integros sex menses machina minime opitularetur; pertinaciter tamen perseverantibus, multum levaminis attulerit.

4to Quosdam rediisse, qui aliquid lucrati quondam, & debito citius recedentes, relapsi essent; hos vero difficilius deinde, tardiusque, id quod perdidissent, recuperasse.

5to. Emendatos fuisse, qui 1. 3. 6. 9. 12. & ultra annis, paralytici essent; unum autem, alterumve, & minorem, & tardiorem, etiam in recenti malo, opem percepisse.

6to.

6to. Fuisse etiam, quibus jam primo mense mutatio, spem exsuperans omnem, obtigerit, in ligna, oculis, artubus, digitis, paralyticis.

7mo. Quosdam eo usque curatos, ut fere nil supereresset mali; eosdem tamen, quod solitos obire labores denuo possent, ad perfectissimam curationem non perseverasse.

8vo. Plures esse, qui multum lucrentur, ita quidem ut incedere pedibus, brachia movere, digitosque, egregie valeant; non vero digitis ita uti, ut subtilioribus sufficiant loboribus: spem tamen, modo perseverent, habere, fore ut integre curentur.

9no. Indiscriminatim emendari, ex quacumque demum origine paralysin, tremoresve membrorum, sibi contraxerint.

10mo. Consuetudinem nobis esse, per mediam ad minimum horam protrahendi Electricitatis adplicationem.

11mo. Viribus Electricitatis alia etiam addita auxilia fuisse; quæ, licet citra Ele-

ctricam vim, ſæpe incaſſum adhibeantur, eam juvare tamen promovereque, poſſint. Etenim perpetuo ipſis injunctæ ſunt frictiones pannis laneis, ſumo Maſtiches, Sarcocollæ, Olibani, Benſoin, Styracis calamitæ, Camphoræ, Baccarum Juniperi, imbutis, inſtituendæ. Quibusdam ſolventia & incitantia Gummi, herbasque; aliis Roborantia, ex vegetantibus & mineralibus parata, exhiberi ſubinde oportuit. Imo nonnullis, quod tardius emendarentur, decem, quindecim, etiamque triginta, cucurbitæ ſiccæ, alterno, ſingulove die, admotæ, ad Nervorum in Colo, Lumbisve, origines, multum auxilii attuliſſe videntur: ita tamen ut alio diei tempore ad machinam accederent. Quibus bene penſitatis concludo:

1mo. Perperam, & plane contra veritatem egiſſe, qui quasvis Debilitates, & Paralyſes, & Obſtructiones, & Humorum lentores, ad machinam electricam curari poſſe, jacta-

jactaverint. Coalitæ quippe, concretæque adeo sunt in multis partes, ut humorum circulus per easdem restituatur nunquam. Spem bonam qui his ægris faciunt, vani jactatores sunt, suis propriis experimentis redarguendi.

2do. Injuste egisse, qui, quod vis electrica haud omnibus ex æquo profit, pluribusque amicorum suorum nihil profuerit, quibus tamen a glorioſis Thrasonibus secura spes facta fuisset ideo totam rideant electricitatis efficaciam.

3^tio. Discussis, pensitatisque omnibus, Machinam hanc auxilium esse, quod in multis malis plura præstet, quam alia auxilia hucusque præstiterint; adeoque grates DEO, ob patefactionem ejus, a Mortalibus referendas esse.

Dicenda supereſſent quædam de Embrocha, *la Douche*, quam instituo, imitatione variarum aquarum medicatarum; sed cum pauciora experimenta hucusque completa habeam, quam ut firmam inde conclusionem formem, malim hæc ad futura relegare.

Finem porro hisce impositurus, serio notatum velim, plures Chronicos Morbos, aut tolerabiliores reddi, aut omnino forte curari posse videri, si in illorum curatione administranda Medici, si in eadem subeunda ægroti, summo sibimetipsi impedimento non forent. Ut enim, quæ sentiam, candide eloquar, nos Medici longis in morbis debitæ solertiæ passim desumus; idque, aut defectu scientiæ, aut patientiæ, aut denique temporis. Quoad primum; nihil verius quam multis nostrum debitam deesse scientiam lentos, eosdemque sæpe implicitos, morbos interstinguendi, veramque determinandi eorundem naturam. Enumeramus symptomata solerter, ponderamusque illa: quibus auferendis partes nos nostras abunde expleviſſe credimus, si calluerimus ad singulas visitationes novam formulam condere; ita ut elapso mensis spatio cubiculum ægrotantis in officinam Pharmacopæi videatur mutatum esse, & inops interim auxilii

xilii æger ſuis ſub miſeriis triſtis gemat, occumbatque. Deinde non minus certum eſt, enumeratis in morbis, noſtrum pleriſque debitam deeſſe patientiam, ita ut tædeat nos, ad morbos lentos admotos, tam parum lenteque eorum in cura proficere. Quippe celeres curas, in altum quæ famam vehant, præferimus; miſeros vero, chronicis occupatos, vix decies rogati adimus. Tandem & illud, quamvis & turpe, & horribile dictu! experientia quotidiana confirmat, quod multos noſtrum tanta pecuniarum aviditas teneat, ut & amore proximi, & conſcientia poſthabitis, a ſumma aurora in ſeras usque veſperas, terendis plateis occupari malimus, quam ad difficiliores caſus enodandos Muſæum frequentare. His tamen illos exceptos velim quos fama maturior, quo ſtudiis parum incumbant, totos dies vel invitos defatiget, integras abripiat noctes. Occaſio his deeſt, non bona voluntas.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0197
DFG

Ut Medici in culpa, haud sane minus etiam ægroti. Multi longo itinere defatigati, fiunt demum erga Medicos, & Medicamenta, morosiores. Quid quod pluribus ejus videtur Medici curta suppellex, qui quotidie non innovet, mutetque quidquam; iique soli digni, quos vocent, soli apti, quibus se fidant, apparent, qui ter de die alia, totoque diversa cœlo, præscribere adornareque possint.

Profecto allatæ hoc tractatu sive Curationis, sive Emendationis, pleræque enarrationes, & medentium solertia, & ægrotantium perseverantia, patratas esse curas demonstrant, quæ nunquam sive utroque, sive alterutro deficiente, patratæ fuissent. Unde in ejusmodi ægris suscipiendis Medicum oporteat suas rite explere partes, suasque etiam ut expleant adhortari ægrotos.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0198
DFG

LBMV Schwerin
000 193 844
33

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker

https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1776343859/phys_0199

DFG

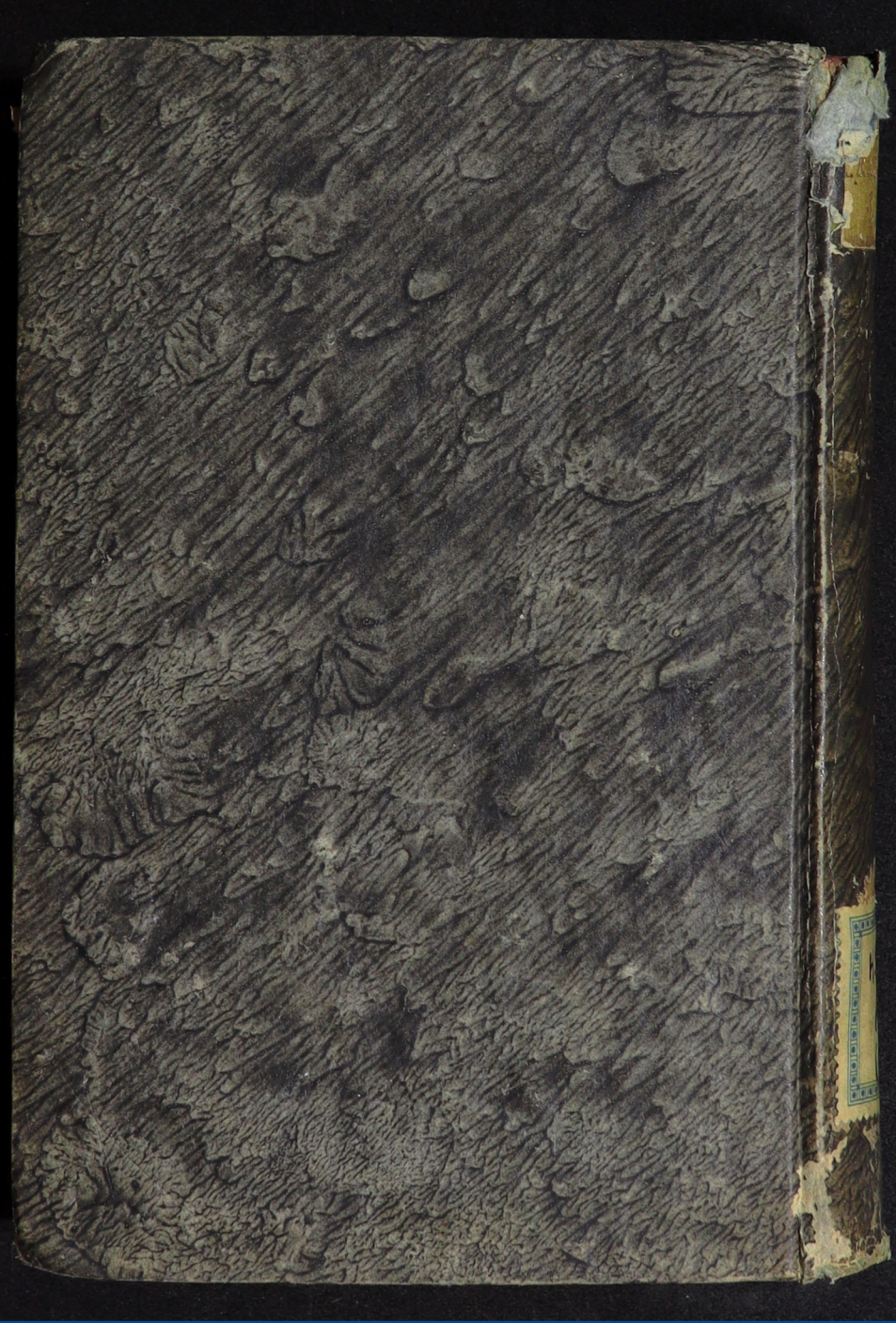

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0200
DFG

a ſanguinis dispoſi-
rminum cruſtæ fla-
circumnaſcantur ;
um. Nec acutis
rbis eam cruſtam
qui lentis. Vidi
no 1756. menſe
ravi publice in No-
morbum. Nihil
loroſi virus vario-
cruorem fabrica-
enerant , ut poſt

, hiſce conſimilia,
ita. Neque enim
aſa abſciſſa , cum
orum phlogiſtico ,
integras per ſepti.
icere. Diſpoſitio-
ebris illa , quam
re in vulnere , ac-
anguini conciliat ;
vide-

the scale towards document
Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No.
Patch Reference numbers on UTT
Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343859/phys_0201
DFG